

Osnovna šola Ljudski vrt Ptuj podružnica Grajena

RAZISKOVALNA NALOGA

HLADNA VOJNA

Avtorica:

Kaja Bole 9.g

Mentor:

Aljaž Selinšek

Ptuj, 2023

ZAHVALE:

Zahvaljujem se za pomoč mojemu mentorju, Aljažu Selinšku, ki mi je pomagal in mi razložil, kako se raziskovalna naloga naredi.

Zahvaljujem se tudi moji najboljši prijateljici Leonie Isabell Godec, ki je bila najboljša moralna podpora, kar si jo lahko zamislim.

In nazadnje se zahvaljujem še moji najboljši prijateljici Klari Tikvič, brez katere mi nikoli ne bi uspelo narediti kazala.

KAZALO:

Vsebina

POVZETEK	7
1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	8
2. HIPOTEZE:	8
3. PERIODIZACIJA, OPREDELITEV POJMA IN GLAVNE ZNAČILNOSTI HLADNE VOJNE	9
3.1. KLASIČNA HLADNA VOJNA	9
3.2. DRUGI DEL HLADNE VOJNE	9
3.3. GLAVNE ZNAČILNOSTI HLADNE VOJNE	9
3.3.1. NATO (ZDA)	9
3.3.2. VARŠAVSKI PAKT (SOVJETSKA ZVEZA)	9
4. VPLIV DRUGE SVETOVNE VOJNE IN DRUGI RAZLOGI ZA ZAČETEK HLADNE VOJNE	10
4.1. KDO JE KRIV ZA ZAČETEK HLADNE VOJNE?	10
4.2. PRVI VEČJI VZROK ZA NASTANEK HLADNE VOJNE - NAPETOSTI MED VELESILAMA	10
4.2.1. KONFERENCA V JALTI	10
4.2.2. KONFERENCA V POTSDAMU	11
4.3. TEKMA Z JEDRSKIM OBOROŽEVANJEM	12
4.4. IDEOLOŠKI KONFLIKT KAPITALIZEM (ZDA) PROTI KOMUNIZMU (SOVJETSKA ZVEZA)	13
4.4.1. KAPITALIZEM IN DEMOKRACIJA - V ZDA	13
4.4.2. SOCIALIZEM IN DIKTATURA - V SOVJETSKI ZVEZI	14
4.5. ŠIRJENJE KOMUNIZMA PO SVETU	14
5. POMEMBNI SPORI IN POGODBE V ČASU KLASIČNE HLADNE VOJNE- OD LETA 1945 DO LETA 1959	14
5.1. TRUMANOVA DOKTRINA	14
5.2. MARSHALOV NAČRT	15
5.3. INFORMACIJSKI BIRO OZ. INFORMBIRO	16
5.3.1. DOLOČILA INFORMACIJSKEGA BIROJA	16
5.4. SPOR MED JUGOSLAVIJO IN SOVJETSKO ZVEZO	17
5.4.1. GLAVNI RAZLOGI ZA KONFLIKT	17
5.4.2. SPOR, KI GA NIHČE NI PRIČAKOVAL	17
5.4.3. NORMALIZACIJA ODNOSOV S STALINOVO SMRTJO	18
5.5. NEMŠKO VPRAŠANJE	18
5.5.1. NEMŠKA DEMOKRATIČNA REPUBLIKA IN NJEN VSTOP MED SUVERENE DRŽAVE	18
5.5.1. ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA	19
5.6. AVSTRIJSKO VPRAŠANJE	20
5.7. TRŽAŠKO VPRAŠANJE	20

6.VOJAŠKI SPOPADI, KI SO SE ZAČELI V ČASU KLASIČNE HLADNE VOJNE	21
6.1.KONFLIKT NA KITAJSKEM	21
6.2.KOREJSKA VOJNA.....	22
6.2.1.RAZLOG ZA VSTOP ZDRUŽENIH NARODOV V KOREJSKO VOJNO	22
6.2.2.POTEK VOJNE.....	22
6.2.3.SLEPA TOČKA KOREJSKE VOJNE.....	22
6.2.4.POGODBA S KATERO JE BIL DOLOČEN KONEC VOJNE.....	22
6.2.5.ŽRTVE KOREJSKE VOJNE	23
6.3.SUEŠKA KRIZA	23
6.3.1.ZAČETKI SUEŠKE KRIZE.....	24
6.3.2.POTEK BOJA ZA SUEŠKI PREKOP	24
6.3.3.IZID SUEŠKE KRIZE	24
6.4.POLJSKA VSTAJA	25
6.4.1.ZAČETKI LOKALIZIRANEGA UPORA	25
6.4.2.VZPOSTAVITEV REDA V POZNANU IN ŽRTVE POLJSKE VSTAJE.....	25
6.4.3.POSLEDICE VSTAJE.....	26
6.5.MADŽARSKA REVOLUCIJA	26
6.5.1.ZAČETEK REVOLUCIJE	26
6.5.2.GLAVNI DOGODKI MED REVOLUCIJO	26
6.5.3.ZMAGA SOVJETSKE ZVEZE	26
6.5.4.ŽRTVE MADŽARSKE REVOLUCIJE.....	27
6.6.VIETNAMSKA VOJNA	27
6.6.1.PREDHODNO DOGAJANJE V VIETNAMU	27
6.6.2.ZAČETEK VIETNAMSKE VOJNE.....	28
6.6.3.POTEK VOJNE.....	28
6.6.4.ZAKLJUČEVANJE VOJNE	31
6.6.5.KONEC VOJNE	32
6.6.6.ŽRVE VIETNAMSKE VOJNE.....	32
6.7.BLIŽNJEVZHODNA KRIZA	32
7.ZAČETEK DRUGE FAZE HLADNE VOJNE IN NJEGOVE ZNAČILNOSTI	32
8.VESOLJSKA TEKMA	33
8.1.V VESOLJE SOVJETSKA ZVEZA POŠLJE PRVO ŽIVO BITJE.....	33
8.2.ZDA V VESOLJE POŠLEJEJO SVOJ PRVI SATELIT.....	34
8.3.USTANOVITEV NASE	34
8.4.SOVJETSKA ZVEZA IZSTRELI PRVO VESOLJSKO PLOVILO, KI USPEŠNO PRISTANE NA POVRŠINI LUNE	34

8.5.PRVO ŽIVO BITJE KI GA JE V VESOLJE POSLALA NASA	34
8.6.PRVI ČLOVEK V VESOLJU	34
8.7.PRVI AMERIČAN V VESOLJU	35
8.8.GOVOR PREDSEDNIKA KENNEDYA, »IZBEREMO, DA GREMO NA LUNO«.....	35
8.9.PRVA ŽENSKA V VESOLJU	35
8.10.PRVI ČLOVEK V VESOLJU – ZUNAJ VESOLJSKEGA PLOVILA	36
8.11.PRVI ČLOVEK NA LUNI	36
8.12.KONEC VESOLJSKE TEKME.....	37
8.13.ŽRTVE VESOLJSKE TEKME	37
9.POMEMBNI DOGODKI DRUGE FAZE HLADNE VOJNE.....	38
9.1.BERLINSKI ZID	38
9.1.1.GRADNJA BERLINSKEGA ZIDU	38
9.1.2.POSKUSI POBEGA V ZVEZNO REPUBLIKO NEMČIJO	39
9.1.3.PADEC BERLINSKEGA ZIDU	39
9.2.KUBANSKA KRIZA.....	39
9.2.1.ZAČETEK KUBANSKE KRIZE	40
9.2.2.REŠEVANJE KUBANSKE KRIZE	40
9.2.3.ZAKLJUČEK KUBANSKE KRIZE.....	41
10.ZAKLJUČEK HLADNE VOJNE	41
10.1.RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE	41
10.1.1.GLASNOST (JAVNOST)	42
10.1.2.DEMOKRATIZACIJA	42
10.1.3.PERESTROJKA (PRESTRUKTURIRANJE)	42
10.2.PADEC BERLINSKEGA ZIDU IN S TEM DOKONČNO KONEC VOJNE	42
11.ZAKLJUČEK.....	43
VIRI:	45

KAZALO SLIK:

Slika 1: https://sl.m.wikipedia.org/wiki/Slika:Flag_of_NATO.svg

Slika 2: https://sl.wikipedia.org/wiki/Var%C5%A1avski_pakt

Slika 3: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-yalta-conference-at-seventy-five-lessons-from-history/>

Slika 4: <https://history.blog.gov.uk/2020/07/17/whats-the-context-opening-of-the-potsdam-conference-17-july-1945/>

Slika 5: <https://www.trumanlibraryinstitute.org/wwii-75-marching-victory-19/>

Slika 6: https://www.reddit.com/r/pics/comments/pyig9/1960s_american_supermarket/

Slika 7: <https://www.dvidshub.net/image/6231905/marshall-plan-address-harvard-university-june-5-1947>

Slika 8: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Iron_curtain

Slika 9: <https://siol.net/sportal/rokomet/zvezna-republika-nemcija-1961-dvoransko-78500>

Slika 10: https://sl.m.wikipedia.org/wiki/Slika:Flag_of_East_Germany.svg

Slika 11: https://sl.wikipedia.org/wiki/Mirovna_pogodba_z_Italijo_%281947%29

Slika 12: (a) https://en.wikipedia.org/wiki/Mao_Zedong (b) <https://www.onthisday.com/people/chiang-kai-shek>

Slika 13: <https://geoawesomeness.com/top-20-maps-charts-explain-north-korea/>

Slika 14: <https://www.youtube.com/watch?v=uAhJhijYBjg>

Slika 15: <https://www.britannica.com/biography/Moshe-Dayan>

Slika 16: https://en.wikipedia.org/wiki/1956_Pozna%C5%84_protests

Slika 17: <https://isaacnewtonacademy.org/sites/default/files/Hungarian%20Uprising%20PPT.pdf>

Slika 18: https://gazette.com/opinion/reflections-on-the-50th-anniversary-of-the-tet-offensive-in-vietnam/article_f9438e65-cc35-598b-8d62-507dcc8faccb.html

Slika 19: <https://www.britannica.com/topic/Laika>

Slika 20: <https://science.howstuffworks.com/yuri-gagarin.htm>

Slika 21: https://en.wikipedia.org/wiki/Apollo_11

Slika 22: <https://www.historyextra.com/period/cold-war/the-secret-history-of-the-berlin-wall/>

Slika 23: <https://alphahistory.com/coldwar/cuban-missile-crisis/>

Slika 24: <https://edition.cnn.com/2019/11/07/europe/berlin-wall-fall-30th-anniversary-intl-grm/index.html>

POVZETEK

S to raziskovalno nalogo sem raziskala razloge za začetek hladne vojne in se predvsem osredotočila na krizna žarišča v hladni vojni. Raziskovalno nalogo sem najprej razdelila na dva dela. Prvi je v obdobju t.i. klasične hladne vojne, od leta 1945 do leta 1975. V njem sem najprej raziskala kaj sploh je hladna vojna, potem pa še povode za začetek hladne vojne. Nato sem opisala krizna žarišča v Evropi in po svetu ter zraven še nekatere pomembnejše dogodke in pogodbe. Po tem, sem začela raziskovati še drugi del/fazo hladne vojne, ki je trajala od leta 1975 do leta 1990. V njem se nisem toliko osredotočila na pomembne spopade in dokumente, zato ker me je veliko bolj zanimala vesoljska tekma med velesilama, ki je potekala v tem obdobju, zato sem podrobneje raziskala to. Na koncu sem v raziskovalni nalogi opisala zaključek hladne vojne.

KLJUČNE BESEDE:

- »klasična« hladna vojna
- druga faza hladne vojne
- krizna žarišča
- Berlinski zid
- vesoljska tekma

SUMMARY

With this With this research project, I investigated the reasons for the start of the Cold War and mainly focused on the crisis hotspots in the Cold War. I first divided the research task into two parts. The first part is during the so-called of the classic Cold War, from 1945 to 1975. In it, I first researched what even is the Cold War and after that I researched what are the main reasons for start of the Cold War. Then I described the crisis hotspots in Europe and around the world, as well as some more important events and treaties. After that, I started researching the second part/phase of the Cold War, which lasted from 1975 to 1990. In it, I did not focus so much on important conflicts and documents, because I was much more interested in the space race between the superpowers, which took place during this period, so I researched this in more detail. And at the end, I described conclusion of the Cold War.

KEY WORDS:

- »classic« Cold War
- second phase of the Cold War
- crisis hotspots
- the Berlin Wall
- space race

1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kaj je hladna vojna?
2. Kdaj se je začela hladna vojna in do kdaj je trajala?
3. Katera stran je kriva za začetek hladne vojne?
4. Kako je konec druge svetovne vojne vplival na začetek hladne vojne?
5. Kakšni so vzroki za začetek hladne vojne?
6. Kako je izum jedrskega orožja v ZDA vplival na potek hladne vojne?
7. Kateri pomembni spori in pogodbe so zaznamovali čas klasične hladne vojne?
8. Katera so bila krizna žarišča v Evropi?
9. Katera so bila krizna žarišča v svetu?
10. Kaj se je dogajalo v posameznih kriznih žariščih?
11. Zakaj se je po Stalinovi smrti dogajalo toliko revolucij?
12. S katerim pomembnim dogodkom se je začel drugi del/faza hladne vojne?
13. Kaj je vesoljska tekma?
14. Kdo je začel vesoljsko tekmo?
15. Ali je vesoljska tekma zahtevala kakšne žrtve?
16. Kateri dogodki so se dogajali v vesoljski tekmi?
17. Kateri pomembni dogodki so se odvijali v drugi fazi hladne vojne?
18. Kaj je Berlinski zid, kdo ga je postavil in zakaj?
19. Kdaj se je zaključila hladna vojna?
20. Zakaj in kako se je zaključila hladna vojna?

2. HIPOTEZE:

- Hladna vojna se je začela leta 1917 v Rusiji, z zmago boljševistične revolucije.
- 2. del hladne vojne se je začel, ko so sovjeti prvo živo bitje poslali v vesolje.
- Prelomni dogodek hladne vojne je bila kubanska kriza.
- K zaključku hladne vojne je zelo veliko pripomogel Mihail Gobračov.

3.PERIODIZACIJA, OPREDELITEV POJMA IN GLAVNE ZNAČILNOSTI HLADNE VOJNE

Definicija hladne vojne je: »Hladna vojna je proces, ki je v različnih oblikah in z različno močjo trajal ves čas obstoja dveh blokov, torej do leta 1989 oziroma 1990.« (Nećak, 1999, str. 5) Hladno vojno med SZ in ZDA delimo na dva dela, začela pa se je leta 1945. (Nećak, 1999)

3.1.KLASIČNA HLADNA VOJNA

Klasična hladna vojna je drugo poimenovanje za 1. del hladne vojne med SZ in ZDA. Trajala je 16 let, od leta 1945 do leta 1959. Od drugega dela se loči ker izvira neposredno iz druge svetovne vojne oziroma iz njenih posledic. (Nećak, 1999)

3.2.DRUGI DEL HLADNE VOJNE

Drugi del hladne vojne je trajal 31 let, kar je precej več kot je trajala klasična hladna vojna. Omejujeta ga letnici 1959 in 1990. V tem delu hladne vojne dogodki niso neposredno povezani s posledicami druge svetovne vojne, temveč so rezultat povojnih političnih razmer v svetu. (Nećak, 1999)

3.3.GLAVNE ZNAČILNOSTI HLADNE VOJNE

Velesili sta v hladni vojni nenehno grozili druga drugi, ustanavljali vojaška in gospodarska zavezništva in tekmovali v oboroževanju in ostalih stvareh, pri katerih je mogoče tekmovati. Na meji med blokoma-železni zavesi, so vsake tolike nastala krizna žarišča. Vendar se ZDA in Sovjetska zveza nista nikoli neposredno in odkrito spopadli.

3.3.1.NATO (ZDA)

Kot sva zapisali že zgoraj, je za hladno vojno značilno tudi ustanavljanje vojaških zavezništev. Nato je eden od dveh najbolj značilnih za to obdobje. Aprila leta 1949 so ZDA, predstavniki zahodnoevropskih držav in Kanade ustanovili Severnoatlantsko zvezo – Nato. Članice so prisegle, da bodo branile napadeno članico in si prizadevale za skupno vojaško obrambo. (Plazar in Razpotnik, 2021)



Slika 1: Znak Nata.

https://sl.m.wikipedia.org/wiki/Slika:Flag_of_NATO.svg

3.3.2.VARŠAVSKI PAKT (SOVJETSKA ZVEZA)

Varšavski pakt je drugo najbolj značilno vojaško zavezništvo za hladnovojno obdobje. Bil ustanovljen leta 1955, kot nasprotje Nata. Njegove članice so bile: Sovjetska zveza, Poljska, Vzhodna Nemčija, Češkoslovaška, Madžarska, Romunija, Bolgarija in Albanija. V primeru, da bi kdo napadel katero od članic, bi ji druge pomagale. (Plazar in Razpotnik, 2021)



Slika 2: Znak Varšavskega pakta.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Var%C5%A1avski_pakt

4.VPLIV DRUGE SVETOVNE VOJNE IN DRUGI RAZLOGI ZA ZAČETEK HLADNE VOJNE

4.1.KDO JE KRIV ZA ZAČETEK HLADNE VOJNE?

Že pred letom 1945, ko se je hladna vojna začela, so bili Američani dolgo previdni do komunizma, ki je tisti čas vladal v SZ in zaskrbljeni zaradi tiranske vladavine Josipa Stalina v njegovi lastni državi. Sovjeti pa so zamerili Američanom, ker so desetletja zavračali, da bi ZSSR (Zveza sovjetskih socialističnih republik) obravnavali kot legitimen del mednarodne skupnosti in njihov zapozneli vstop v 2. svetovno vojno in jih prav zaradi trga krivili za smrt več milijonov Sovjetov. Ko pa se je 2. svetovna vojna končala so te zamere prerasle v močno sovraštvo in medsebojno nezaupanje. Zaradi tako sovražnega ozračja med obema velesilama, je nemogoče trditi, da je katera izmed teh dveh strani v celoti kriva za začetek hladne vojne. Veliko zgodovinarjev pa verjame, da je bila hladna vojna neizogibna. (History.com Editors, 2009)

4.2.PRVI VEČJI VZROK ZA NASTANEK HLADNE VOJNE - NAPETOSTI MED VELESILAMA

Med 2. svetovno vojno je bila Sovjetska zveza, ki jo je vodil Josif Stalin, povezana z Veliko Britanijo, ZDA, in Francijo proti Nemčiji Italiji in Japonski. Njihovo zavezništvo je temeljilo na uničenju fašističnih režimov v Evropi in japonskega ekspanzionizma v Pacifiku. Ko pa se je leta 1945 druga svetovna vojna začela končevati, je partnerstvo med Sovjetsko zvezo in ostalimi zavezniškimi državami začelo razpadati. To se je najbolj poznalo med Sovjetsko zvezo in ZDA, saj sta si bili njuni predstavi o vodenju sveta najbolj nasprotujoči. O takem razpadanju najboljše pričata konferenci v Jalti in Potsdamu. (Beck, 2022)

4.2.1.KONFERENCA V JALTI

Konferenca v Jalti, je bila 2. izmed treh konferenc, ki so zaznamovale zaključek druge svetovne vojne. Trajala je od 4. do 11. februarja 1945. Na Jalti so se zbrali veliki trije, to so: predsednik ZDA, Franklin D. Roosevelt, predsednik vlade Winston Churchill iz Velike Združenega kraljestva in Josif Stalin, voditelj Sovjetske zveze. Na tej konferenci so se dogovorili, da bodo Nemčijo po brezpogojni predaji razdelili na štiri poveljne okupacijske cone, ki jih bodo nadzorovale ameriške, sovjetske, francoske in britanske sile, s tem da francoski voditelj Charles de Gaulle ni bil povabljen na konferenco in zavezniki so se strinjali, da bodo Francijo vključili v poveljno vladanje Nemčije le, če bo francosko okupacijsko območje

odvzeto conam ZDA in Velike Britanije. Razdelili naj bi tudi mesto Berlin, in sicer na podobna okupacijska območja.

Na tej konferenci je Stalin privolil v sodelovanje Sovjetske zveze v Združenih narodih, to je mednarodna mirovna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1941, kot del Atlantske listine. Po razpravi o teh pomembnih vprašanjih so se Stalin, Roosevelt in Churchill dogovorili, da se bodo še enkrat srečali po okupaciji Nemčije in dokončno določili meje povojne Evrope in odgovorili na ostala odprta vprašanja. Voditelja ZDA in Velike Britanije sta menila, da je ta konferenca znak, da se bo njuno sodelovanje s Sovjetsko zvezo nadaljevalo v miru, a vsak se lahko kdaj zmoti. (History.com Editors, 2022)



Slika 3: (od leve proti desni) Winston Churchill, Franklin Roosevelt in Josif Stalin na konferenci v Jalti <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-yalta-conference-at-seventy-five-lessons-from-history/>

4.2.2.KONFERENCA V POTSDAMU

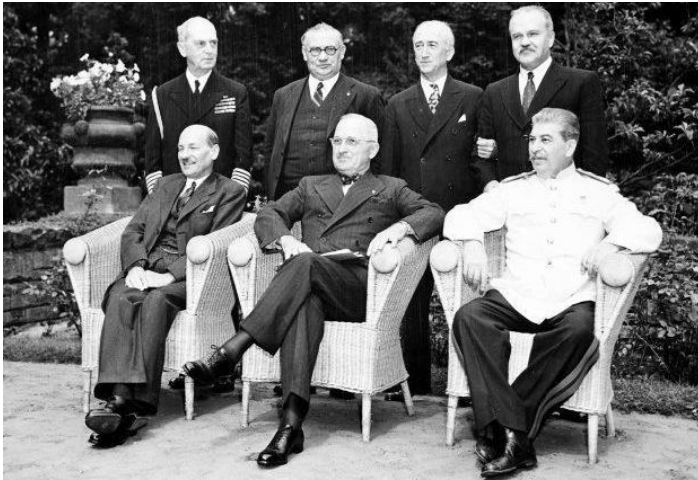
Zadnja od treh konferenc je potekala v Potsdamu blizu Berlina. Trajala je od 17. julija do 2. avgusta. V Potsdamu so se zbrali: Josif Stalin, voditelj Sovjetske zveze, edini, ki je bil prisoten na vseh treh konferencah, Harry Truman je zamenjal ameriškega predsednika Franklina D. Roosevelta, ki je umrl 12. aprila istega leta in Clement Attlee, ki je prevzel vodenje britanske delegacije, po zmagi nad Winstonom Churchillom na volitvah. Za razliko od konference na Jalti, je bilo v Potsdamu veliko bolj napeto. Precej optimistične obljube iz Jalte niso bile kos dejanskim razmeram sil. Čeprav se je Nemčija predala 8. maja, se je Japonska kljub ameriškim bombnim napadom še vedno trdovratno upirala in se ni hotela predati.

Nekaj tednov pred predajo Nemčije, je Rdeča armada zasedla vzhodni del Nemčije, osrednjo Evropo in del Avstrije. Stalin je hitro izkoristil priložnost in v vse države, ki so jih osvobodili Sovjeti, postavil komunistične vlade. Tako je pridobil veliko ozemelsko prednost. A zahodne sile, so temu močno nasprotovale in tako je Stalin popolnoma na novo načrtoval zemljevid vzhodne Evrope. Angleži in Američani so te meje, na črti Odra-Neisse sprejeli začasno in le do mirovnih pogodb.

Na tej konferenci so se dogovorili še o praktičnih ureditvah za popolno razorožitev Nemčije, ukinitve nacionalistične stranke, znesku, ki naj bi bil plačan kot odškodnina ter o sojenju vojnim zločincem. Na pogajanjih so se odločili tudi, da bodo razgradili nemško industrijo in sekvestirali Konzeme, ki naj bi jih razdelili na veliko manjša in šibkejša podjetja. Potrdili so tudi določila za razdelitev Nemčije iz Jaltske konference.

Na tej konferenci so se začela kazati velika nasprotja med tremi velesilami, saj ni šlo več za en skupni cilj – uničenje nacizma, ampak je šlo za razdelitev ozemlja, pridobljenega med vojno in organizacijo

povojne dobe. Samo nekaj mesecev po dogovorih iz Jalte, ki so optimistično napovedovali sodelovanje med tremi velesilami, so se me Sovjetsko zvezo in ZDA začele delati zelo globoke razlike. (The Potsdam Conference – The Cold War (1945-1989), b.d.)

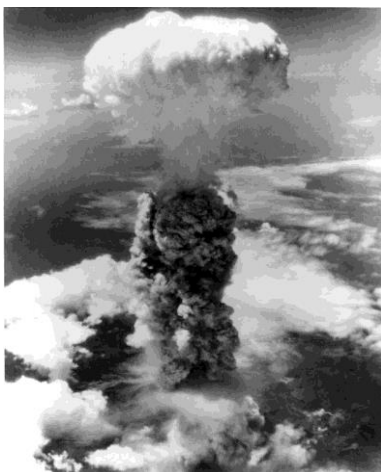


Slika 4: (od leve proti desni) Clement Attlee, Harry Truman in Josif Stalin na konferenci v Potsdamu

<https://history.blog.gov.uk/2020/07/17/whats-the-context-opening-of-the-potsdam-conference-17-july-1945/>

4.3. TEKMA Z JEDRSKIM OBOROŽEVANJEM

Drugi glavni vzrok je tekma z jedrskim orožjem. Druga svetovna vojna se je v Evropi končala s porazom nacistične Nemčije, a na Pacifiku je trajala vse dokler ni ZDA avgusta odvrгла dveh atomskih bomb, na Japonski mesti Hirošimo in Nagasaki. Američani so namreč v zadnjih letih druge svetovne vojne razvili svoje jedrsko orožje, s tajnim projektom Manhattan. Z bombardiranjem Japonske so začeli tekmo z jedrskim orožjem.



Slika 5: Američani so odvrgli atomsko bombo na Nagasaki.

<https://www.trumanlibraryinstitute.org/wwii-75-marching-victory-19/>

Na začetku hladne vojne je bila ZDA edina država z jedrskim orožjem na svetu. Stalin je vedel, da je tako ne more militaristično izzvati, zato je tudi Sovjetska zveza začela razvijati svoje jedrsko orožje. 29. avgusta 1949 je Sovjetska zveza izvedla prvi poskus jedrskega orožja, z atomsko bombo *First Lightning*.

Do takrat, pa je z ZDA poskušal vzdrževati karseda dobre odnose, saj so ZDA imeli jedrsko orožje, oni pa ne.

V zgodnjih letih hladne vojne sta zaradi jedrskega orožja jeza in nezaupanje med narodoma naraščala, kar je povzročilo stopnjevanje napetosti. Sovjetska zveza in ZDA sta prvih nekaj desetletij porabili vsaka za svoj razvoj velikih arzenalov jedrskega orožja, da bi uničila vsaka svojo tekmičico. Ta razvoj pa je bil tudi pomemben, saj so zaloge jedrskega orožja delovale kot obramba. Tako se noben narod ni zapletel v vojne z drugimi narodi, iz strahu pred jedrsko vojno. Zgodovinarji so to poimenovali *Medsebojno zagotovljeno uničenje*, saj bi, če bi prišlo do kakršnega koli stopnjevanja vonje obe državi druga drugo popolnoma uničili. (Beck, 2022)

4.4.IDEOLOŠKI KONFLIKT KAPITALIZEM (ZDA) PROTI KOMUNIZMU (SOVJETSKA ZVEZA)

Tretji glavni razlog za začetek hladne vojne je ideološki konflikt med zahodnim in vzhodnim blokom. Tako pomemben za začetek hladne vojne je bil, ker je pokazal globoko razliko v pogledu na svet med obema narodoma. ZDA, ki je bila kapitalistična država, je temeljila na liberalni demokraciji in individualizmu. Sovjetska zveza pa je bila socialistična država in je kot popolno nasprotje ZDA temeljila na načelih diktature. Mnogi ljudje hladno vojno vidijo kot spopad leve in desne strani spektra, saj so socialistična načela Sovjetsko zvezo postavila na čisto levo stran spektra, medtem ko so bile ZDA z demokracijo in kapitalizmom na popolnoma desni strani. Ta razlika v ideologiji vladanja pri obeh državah pa je bila eden od razlogov za hladno vojno, ker je Sovjetska zveza želela svojo ideologijo širiti, medtem, ko so jim ZDA to preprečevale s svojo politiko zadrževanja, katere del je bila tudi Trumanova doktrina (opisana v poglavju 5.1.). (Beck, 2022)

4.4.1.KAPITALIZEM IN DEMOKRACIJA - V ZDA

V glavnem je kapitalizem gospodarski sistem, ki temelji predvsem na individualizmu, prosti trgovini, lastnem interesu in zasebni lastnini. Za kapitalistično gospodarstvo je značilno:

- da je temelj gospodarstva prosti trg, ki ga oblikujejo načela povpraševanja in ponudbe, tekmovalnost in inovativnost,
- da se cene vseh storitev in izdelkov prosto oblikujejo na trgu,
- da vse razširitve trgovin in proizvodnje odvisne od gospodarskih interesov, podjetnosti in volje lastnika, ki jih ima v lasti,
- da vlada ne nadzoruje gospodarstva in dovoli posameznikom, da sami ustvarjajo svoje gospodarske zadeve. (Plazar in Razpotnik, 2021)



Slika 6: Supermarketi so se v ZDA in zahodnem bloku uveljavili okrog leta 1960 in so bili veliko boljše založeni kot sovjetske trgovine.

https://www.reddit.com/r/pics/comments/pyig9/1960s_american_supermarket/

Demokracija je politični sistem, v katerem ljudje na volitvah sami izberejo, kdo bo zastopal vlado v njihovi državi. Ta sistem se zelo razlikuje od diktatur, ki so pravzaprav čisto nasprotje demokracije. (Beck, 2022)

4.4.2.SOCIALIZEM IN DIKTATURA - V SOVJETSKI ZVEZI

Glavna razlika med komunizmom in kapitalizmom je, da v kapitalizmu vlade nimajo nadzora nad gospodarstvom, v komunizmu pa ima vlada toliko več nadzora nad gospodarstvom, da se le-to imenuje tudi ukazno gospodarstvo. Cilj komunizma je odstraniti visoke razlike med prihodki, ki so značilne za kapitalizem in odstraniti vse oblike družbenih razredov. Glavne značilnosti komunizma v gospodarstvu so:

- da temelji na državni lastnini,
- da vlada nadzoruje cene,
- da sta prosti trg in prosta ponudba omejena,
- plansko gospodarstvo, kar pomeni, da o razširitvi proizvodnje odloča država, največkrat na to vplivajo politične odločitve,
- da velikokrat primanjkuje blaga in živil za široko porabo
- da je uvajanje moderne tehnologije počasno. (Plazar in Razpotnik, 2021)

Diktatura je oblika vladanja in zanjo je značilno, da ima vsa oblast v državi le ena oseba, v Sovjetski zvezi je bil to Stalin. Za razliko od demokracije pa v tem političnem sistemu oseba, ki vodi državo večinoma deluje za zaščito svojega položaja in moči nad blaginjo državljanov. (Beck, 2022)

4.5.ŠIRJENJE KOMUNIZMA PO SVETU

Končni vzrok za začetek hladne vojne je bil ameriški strah pred širjenjem komunizma po Evropi in svetu. Na primer: Grčija in Turčija sta bili po drugi svetovni vojni finančno zelo šibki. Ker je bila Sovjetska zveza blizu teh držav so se bali, da bosta zapadli pod njen vpliv. Zato je ameriški predsednik Harry Truman uvedel Trumanovo doktrino. (Beck, 2022)

5.POMEMBNI SPORI IN POGODBE V ČASU KLASIČNE HLADNE VOJNE- OD LETA 1945 DO LETA 1959

5.1.TRUMANOVA DOKTRINA

V petek 21. februarja leta 1947 je britanska vlada obvestila uradnike ameriškega zunanjega ministrstva, da Grški in Turški vladi ne more več zagotavljati finančne pomoči. V obeh državah je bilo namreč po koncu druge svetovne vojne zelo napeto, v Grčiji so bile gospodarske in politične razmere zelo slabe, saj je bila v državljanski vojni, tamkajšnja vlada se je borila proti uporniškemu gibanju komunistov, znanem tudi kot Nacionalna osvobodilna fronta oziroma EAM/ELAS, v Turčiji, pa se je njihova šibka vlada soočila s pritiskom Sovjetske zveze, da bi si delila nadzor nad strateško zelo pomembno ožino Dardanele. Ker jima je britanska vlada nehala zagotavljati finančno pomoč, je to breme padlo na ramena Združenih držav Amerike.

Na srečanju med kongresniki in uradniki State Departmenta je državni podsekretar povedal, da nista na kocki le Grčija in Turčija, ampak če bi ti dve državi padli bi se komunizem lahko zelo hitro razširil na jug in na vzhod, vse do Irana in Indije. To danes poznamo kot teorijo domin, ki pa se sicer ni zgodila, saj so se zakonodajalci strinjali, da bodo Trumanovo doktrino podprli, a le če bo Truman ameriškemu kongresu in na radijski oddaji poudaril resnost krize. (Truman Doctrine (1947) | National Archives, b.d.)

Tako je predsednik Harry S. Truman doktrino razglasil v svojem govoru 12. marca leta 1947 pred skupnim zasedanjem kongresa. Izrecno je prosil tudi, naj se oba doma dogovorita za pakete finančne pomoči Grčiji in Turčiji.

Kmalu so ZDA Grčiji in Turčiji skupno poslale 400 milijonov dolarjev (v denarju, ki ga imamo danes je to nekaj več kot 5 milijard) finančne pomoči. Grčija in Turčija sta se tako uspele upreti komunizmu in Trumanova doktrina je bila uspešna. Čez nekaj let sta se Grčija in Turčija, da bi ZDA povrnili usluge, priključili v Nato. Prikrto sporočilo, ki ga je s sabo prinašala ta doktrina pa je bilo, da bodo ZDA vedno nasprotovale vsakršnemu poskusu širjenja komunizma po svetu. (Tassel, 2022)

5.2.MARSHALOV NAČRT

George C. Marshall je bil od leta 1947 do leta 1949 ameriški zunanji minister. S svojim načrtom je ponudil gospodarsko pomoč vsem državam zahodnega in vzhodnega bloka, ki so bile oslabiljene v drugi svetovni vojni. Sovjetska zveza in njeni tabori so gospodarsko pomoč zavrnili, kar je še bolj oglobilo razkol med tema močnima velesilama in ZDA je začela finančno podpirati zahodnoevropske države, predvsem zahodne okupacijske cone Nemčije. To je tudi glavni razlog, da je ZRN pozneje dosegla gospodarski čudež. (Nečak, 1999)

George C. Marshall je ta načrt predstavil v govoru na univerzi Harvard, ki ga je imel 5. junija leta 1947. Naznanil je tudi pogoje, ki se jih morajo države držati, če želijo same biti del tega načrta. To so naslednji pogoji:

- Države morajo razviti večstransko plačevanje in trgovino v Evropi,
- se premikati proti konvertibilnosti valute, kar pomeni, da mora biti valuta v državi takšna, da jo lahko vsak imetnik po tržnih menjalnih tečajih prosto pretvori v katero od glavnih mednarodnih valut,
- odpraviti diskriminacijo uvoza iz ZDA,
- spodbujati zmanjševanje javne porabe,
- zmanjšati vladni nadzor npr. racionalizacija,
- povečati izvoz v ZDA.



Slika 7: George C. Marshall po svojem govoru na univerzi Harvard. (Decker, 1947)

<https://www.dvidshub.net/image/6231905/marshall-plan-address-harvard-university-june-5-1947>

Nazadnje je ta načrt podpisalo 16 držav, to so: Avstrija, Belgija, Danska – vključno s Ferskimi otoki in Grenlandijo, Francija, Grčija, Islandija, Irska, Italija in San Marino, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Švedska, Švica- z Liechtensteinom, Turčija in Združeno kraljestvo. Od vseh teh držav pa sta bila najbolj navdušen Francija in Združeno kraljestvo, takratni britanski zunanji minister Ernest Bevin je izjavil: »Ko so bili objavljeni predlogi Marshallovega načrta, sem jih zgrabil z obema rokama. Čutil sem, da je bila to prva priložnost, ki nam je bila dana po koncu vojne, da pogledamo na evropsko gospodarstvo kot na celoto.« ZDA so tem državam v skladu z načrtom skupno namenile 13,6 milijarde dolarjev, kar je enako kot 88 milijard dolarjev v denarju, ki so ga uporabljali leta 1997. Denar ni šel v nič, saj so vse te države do leta 1950 dosegle predvojno raven gospodarstva, ali pa so jo celo presegle. Marshallov načrt je uspel. (Money Matters, an IMF Exhibit -- The Importance of Global ..., b.d.)

5.3.INFORMACIJSKI BIRO OZ. INFORMBIRO

Sovjetska zveza take politike ni mogla mirno gledati in sedeti križem rok. Takoj se jim je postavila po robu z ustanovitvijo Informacijskega biroja komunističnih in delavskih strank. Na konferenci, ki je bila v Sklarski Porembi na Poljskem in je trajala od 22. do 27. septembra leta 1947, so sodelovale vse vzhodnoevropske komunistične stranke (Albanije, Bolgarije, Češkoslovaške, Jugoslavije, Madžarske, Poljske, Romunije in Sovjetske zveze) skupaj s komunističnima strankama Italije in Francije. Informbiro naj bi bil nekakšen nadomestek za kominterno, ki pa je bila odpravljena že med drugo svetovno vojno, leta 1943. Skrbel naj bi za to, da bi ohranjal »zlato enotnost« med državami vzhodnega bloka pod Sovjetsko zvezo, oziroma z drugimi besedami- za to, da se nobena od vzhodnoevropskih komunističnih strank ne bi odločila, da začne svojo pot v socializem in se odcepi od Sovjetske zveze. Dovolj jasen dokaz za to je bil Stalinov obračun z Jugoslavijo, ki ga imenujemo informbirojevski spor. Le-ta naj bi bil eksemplaričen in naj bi ustavil vsak poskus bega iz sovjetskega tabora ali odstopanje od sovjetskega modela. (Nečak, 1999)

5.3.1.DOLOČILA INFORMACIJSKEGA BIROJA

Udeleženci so si na konferenci v Sklarski Porembi na Poljskem izmenjali izkušnje in ugotovili, da je ena izmed največjih njihovih pomanjkljivosti nepovezanost vzhodnoevropskih komunističnih strank, ki so se udeležile konference. Iz izkušenj so ugotovili, da je taka politika slaba in škodljiva. Če se komunistične stranke ne bodo začele bolj povezovati bi to lahko naredilo veliko škodo delavskemu razredu. Na podlagi teh ugotovitev so sklenili:

- da bodo ustanovili informacijski biro, v katerem bodo predstavniki naslednjih komunističnih strank: Komunistične stranke Jugoslavije, Bolgarske delavske stranke (komunisti), Komunistične stranke Romunije, Poljske delavske stranke, Komunistične stranke Češkoslovaške, Komunistične stranke Sovjetske zveze (boljševiki), Komunistične stranke Italije ter Komunistične stranke Francije,
- da bosta glavni zadolžitvi informacijskega biroja naslednji: organizacija izmenjave izkušenj med komunističnimi strankami ter (po potrebi) usklajevanje dejavnosti komunističnih strank na podlagi obojestranskega soglasja,
- da bodo informacijski biro sestavljali predstavniki centralnih komitejev, iz vsakega bosta dva, delegacije centralnih komitejev pa bodo imenovali in zamenjevali centralni komiteji,
- da bo imel informacijski komite svoje glasilo, ki bo izšlo vsake dva tedna, v ruskem in francoskem jeziku pa pozneje vsak teden, če pa bo možnost, pa tudi v drugih jezikih,

- da bo sedež informacijskega biroja v Beogradu. (Nećak, 1999)

5.4.SPOR MED JUGOSLAVIJO IN SOVJETSKO ZVEZO

Po drugi svetovni vojni, se je o Jugoslaviji govorilo, da je najtesnejša zaveznica Sovjetske zveze. Čeprav je bil Tito res zvest Sovjetski zvezi, si ni želel biti kot ostale vzhodnoevropski voditelji, ki so jih po vojni na oblast postavili Stalin in Rdeča armada. Sam je za osvoboditev Jugoslavije potreboval le kanček pomoči Rdeče armade. Vendar bi težko rekli, da je to razlog za ta konflikt, saj je bilo je več drugih pomembnejših razlogov, kot na primer že takoj po vojni je Jugoslavija protestirala proti Titu glede njegovega načina reševanja tržaškega vprašanja, vendar se to ni takoj razvilo v večji konflikt. (Osamangić, 2018)

5.4.1.GLAVNI RAZLOGI ZA KONFLIKT

Tito je med drugo svetovno vojno imel zelo dobre odnose z albanskimi voditelji, zato je želel, da bi se Albanija in Jugoslavija združili. Stalin je to idejo podpiral, veliko manj pa mu je bilo všeč Titovo pogovarjanje z Bolgarijo, da bi ustanovili nekakšno balkansko konfederacijo. Tito je bil zelo popularen na balkanskem območju in Stalin mu ni nameraval dopustiti, da bi prevzel vodilno vlogo na področju, ki je bilo v sovjetski interesni sferi. Stalin se z britansko vlado 10. februarja leta 1948 dogovoril, da bo prenehal s pomagati grškim komunistom v njihovi državljanski vojni. Jugoslaviji je predlagal naj neha s pomočjo grškim komunistom, vendar so se jugoslovanski voditelji kljub Stalinovemu predlogu 21. februarja leta 1948 sestali z vodjami Komunistične partije Grčije. Dogovorili so se, da bo Jugoslavija grškim partizanom še naprej pomagala. Moskva se je na to odzvala s protestnim telegramom, a se je zdelo, da to nestrinjanje ne bo preraslo v resnejši spor. Še nekaj tednov pred konfliktom so tako vsi, z Moskvo na čelu menili, da Jugoslavija trdno stoji ob Sovjetski zvezi, Moskva je takrat celo ocenila, da je Jugoslavija od vseh vzhodnoevropskih komunističnih držav še najuspešnejša pri izgradnji socializma. (Osamangić, 2018)

5.4.2.SPOR, KI GA NIHČE NI PRIČAKOVAL

18. marca leta 1948 je Molotov Titu poslal telegram, ki ga je obtoževal sovražnih odnosov do Sovjetske zveze, sovjetska vlada pa je odpoklicala vojaške strokovnjake iz Jugoslavije. 27. marca leta 1948 je jugoslovanska partija prejela pismo sovjetske partije, ki jo je obtoževala skrivnega vodenja protisovjetske politike, spodbijanja znotraj partijske demokracije in izdajstva marksistsično-leninistične teorije in prakse.

Jugoslavija je na zasedanju Centralnega komiteja 12. aprila leta 1948 vse te obtožbe zavrnila in jih označila za ideološko zastraševanje. Stalin je v odgovor 28. junija leta 1948 v Bukarešti sklical zasedanje Informacijskega biroja in oznanil, da Komunistična partija Jugoslavije ni več članica Informacijskega biroja, pozval pa je tudi k odstavljanju jugoslovanskih voditeljev. Dan kasneje- 29. junija leta 1948 je Centralni komite KP (Komunistične partije) Jugoslavije zavrnil prav vse obtožbe Informbiroja, pozval k normalizaciji odnosov in celo povabil delegacijo Sovjetov v Jugoslavijo, da bi se prepričali, da so jih obtožili po krivem. Jugoslovansko časopisje je potem še nekaj mesecev Stalina prikazovalo v zelo pozitivni luči, saj so jugoslovanski voditelji upali na zgladitev spora.

Obupali so šele po nekaj mesecih, ko je bilo jasno, da se spora ne da več zgladiti, zato se je Jugoslavija za pomoč obrnila k ZDA, te so ji pošiljale omejeno gospodarsko pomoč, v Marshallov načrt pa se ni vključila, saj se George C. Marshall ni želel vpletati v ta komunistični prepir. Ta odnos z zahodom, ki ga je vzpostavila Jugoslavija je prekinil njeno politično izolacijo, preprečil lakoto in vzpostavil začetke trgovanja Jugoslavije z zahodnimi državami. Ta odnos pa je imel še posebej velik vpliv na razvoj delavskega samoupravljanja ter politike neuvrčenosti, kar je zelo pripomoglo k dokončnemu prelomu sovjetskega modela socializma v Jugoslaviji. Vplivalo pa je tudi na mejo med vzhodnim in zahodnim

blokom, saj je Jugoslavija postala ena izmed redkih držav v Evropi, ki ni spadala niti k vzhodnemu in niti k zahodnemu bloku. (Osamangić, 2018)



Slika 8: Zemljevid Evrope v času hladne vojne, z rdečo so označene države vzhodnega bloka, z modro države zahodnega, s sivo so označene nevtralne države, z zeleno je označena Jugoslavija, ki je imela svoj način socializma.

https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Iron_curtain

5.4.3. NORMALIZACIJA ODNOSOV S STALINOVO SMRTJO

Zahod je Jugoslaviji pomagal še naprej v 50. letih 20. stoletja in hkrati pozorno opazoval normalizacijo odnosov med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, ki se je začela po Stalinovi smrti. Stalin je umrl 5. marca leta 1953. Državi sta takrat odnose formalno normalizirali, kljub temu pa sta do leta 1991 ko sta razpadli doživeli še veliko vzponov in padcev. (Osamangić, 2018)

5.5. NEMŠKO VPRAŠANJE

Nemško vprašanje je bilo zraven avstrijskega vprašanja velika spodbuda za hladno vojno, bilo je namreč osrednja točka spora, kako urediti povojno Evropo, saj je boj za Nemčijo hkrati pomenil tudi boj za politične, ideološke ter gospodarske pozicije.

Nenehna napetost hladne vojne pa se je prevajala po dveh nemških državah, to sta: Zvezna republika Nemčija in Nemška demokratična republika. (Nećak, 1999)

5.5.1. NEMŠKA DEMOKRATIČNA REPUBLIKA IN NJEN VSTOP MED SUVERENE DRŽAVE

Nemška demokratična republika pa je nastala 7. oktobra leta 1949 in je bila članica vzhodnega bloka. V njej je bilo pod nadzorom Sovjetske zveze uveljavljeno socialistično plansko gospodarstvo. Ukinile so se demokratične svoboščine, kakovost življenja pa je bila zaradi velikega primanjkljaja potrošnega blaga na zelo nizki ravni. (Svet_po_drugi_svetovni_vojni_-_3_-_Krizna_zariska.pdf, b.d.)

ZDA in njeni zavezniki na zahodu se niso hoteli odreči, saj je bila velika država, lahko pa bi bila tudi pomembna zaradi zavezniških odnosov. Bila pa je tudi zelo priročna, saj bi lahko njo in njene zmožnosti vedno uporabili za kakršenkoli napad na vzhod in njegove države. 26. maja leta 1952 je bila podpisana pogodba o Nemčiji, s katero so začeli odstranjevati okupacijski status, ki ga je v tistem času imela Nemčija, Zahodna republika Nemčija pa je postala omejeno suverena in se je sčasoma lahko začela vključevati v zahodne gospodarske, vojaške in politične zveze. Čez nekaj več kot 2 leti so bili podpisani »pariški sporazumi«. Ti so pomenili še en korak več proti suverenosti Nemčije. 25. januarja leta 1955 je Sovjetska zveza razglasila konec vojnega stanja v Nemčiji. To je bilo precej pozno, saj so ostale države to večinoma razglasile že leta 1951. Kakorkoli, tega leta- 1955 je bila suverenost Nemčije razglašena

dvakrat, saj so 5. maja to leto trije zahodni komisarji na podlagi pariških sporazumov objavili odpravo zasebnega statusa za Nemčijo. V Nemčijo pa so ta dan pozneje proglasili za dan suverenosti. Dokončen vstop med suverene države pa je doživela 11. maja, ko je vstopila v zahodno vojaško zvezo. (Nečak, 1999)



Slika 9: Zastava Zvezne republike Nemčije.

<https://siol.net/sportal/rokomet/zvezna-republika-nemcija-1961-dvoransko-78500>

5.5.1.ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA

Zvezna republika Nemčija je nastala 23. maja leta 1949. Bila je članica zahodnega bloka, kar je tudi odgovor na vprašanje, zakaj je bila demokratična in kapitalistična. Zahodni zavezniki so ji v skladu z Marshallovim načrtom pomagali s finančnimi paketi, kar je tudi vzrok, da se ji je zgodil tako imenovan gospodarski čudež. Zardi tega je tudi postala ena vodilnih držav Evrope, kar je pripeljalo do dvigovanja življenjskega standarda ljudi. (Svet_po_drugi_svetovni_vojni_-_3_-_Krizna_zariska.pdf, b.d.)



Slika 10: Zastava Nemške demokratične republike ima popolnoma enako osnovo (zgoraj črna, na sredini rdeča in spodaj rumena barva) kot Zvezna republika Nemčija, le grb ima drugačen.

https://sl.m.wikipedia.org/wiki/Slika:Flag_of_East_Germany.svg

Sovjetsko zvezo so ideološki, varnostni in gospodarski interesi vodili k ideji, da bi nadzorovala razvoj Nemčije. Nikakor pa se ji tudi ni mudilo združiti obeh Nemčij. Nemške demokratične republike nobene zahodne države niso priznale od leta 1949, ko je nastala, pa še nekaj desetletij kasneje. Zvezna republika Nemčije je celo izdala Hallsteinovo doktrino, ki je sporočala, da bo Zvezna republika Nemčije v trenutku pretrgala diplomatske odnose z državami, ki bi si drznile priznati Nemško demokratično republiko kot samostojno in suvereno državo. Prvič so jo leta 1957 uporabile proti Jugoslaviji. Zato je Nemška demokratična republika delovala predvsem na vzhodu in sodelovala večinoma le z državami, ki so bile pod vplivom Sovjetske zveze. Poleti leta 1954 je Sovjetska zveza sicer razširila suverenost Nemška demokratična republika, vendar ne bolj, kot je to pri Zvezni republiki Nemčije ZDA uspelo z nemško pogodbo. Med 11. in 15. majem pa je Sovjetska zveza ustanovila Varšavsko zvezo, to je vojaška

protiutež Natu in ker je bila med ustanovitelji tudi Nemška demokratična republika, je nastal položaj, ki je trajal do leta 1990, ko sta se obe Nemčiji ponovno združili v eno. (Nečak, 1999)

5.6. AVSTRIJSKO VPRAŠANJE

Avstrija je bila v času hladne vojne razdeljena na štiri okupacijske cone. K pogajanjem za to državo je spadalo tipično politično prerivanje, nagajanje in prepiranje, ki je bilo med Sovjetsko zvezo in ZDA značilno v času hladne vojne, so se pogajanja zelo zavlekla in so trajala le nekaj manj kot polno desetletje. Ker pa je bilo reševanje avstrijskega vprašanja zelo povezano z reševanjem nemškega vprašanja, sta se ta dva problema rešila skoraj na isti dan. Pogodba o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije oziroma Avstrijska državna pogodba (ADP) je bila podpisana 15. maja leta 1955. S to pogodbo so Avstriji obnovili meje iz 1. januarja leta 1938. Postala ni niti ameriška niti sovjetska, temveč je, kot so se dogovorili, 26. oktobra leta 1955 razglasila svojo nevtralnost. Slovenska narodna manjšina v Avstriji pa je bila zavarovana s sedmim členom določila te pogodbe. (Nečak, 1999)

5.7. TRŽAŠKO VPRAŠANJE

Italija si je po vojni želela popraviti obstoječo (rapalsko) mejo, medtem, ko je Jugoslavija imeti narodnostno mejo. Francija, Velika Britanija in ZDA so bile zaradi komunizma v Jugoslaviji bolj naklonjene Italiji, medtem ko je Stalin s Sovjetsko zvezo iz istega razloga Jugoslavijo podpiral. (Plazar in Razpotnik, 2021)

Mejni spor med Italijo in Jugoslavijo je bil potem, ko je leta 1947 Jugoslavija dobila večji del slovenskega in hrvaškega narodnostnega ozemlja, potem ko Svobodno tržaško ozemlje ni zaživel, potem ko v letih 1952 in 1953 ni veliko manjkalo do zelo velikega vojaškega spopada, je bil 5. oktobra leta 1954 ta spor rešen s podpisom Spomenice o soglasju. Ta jed določevala, da A Svobodnega tržaškega ozemlja s Trstom vred pripada Italiji, cona B Svobodnega tržaškega ozemlja pa pripada Jugoslaviji, medtem ko je manjšinsko prebivalstvo, ki živi na tem območju zaščiteno z odlokom, ki je priložen londonskemu memorandumu, dokumentu, kjer so bila zapisana določila te meje. Meja je bila dokončno potrjena šele leta 1975. (Nečak, 1999)



Slika 11: Na novo določena meja med Jugoslavijo in Italijo. https://sl.wikipedia.org/wiki/Mirovna_pogodba_z_Italijo_%281947%29

6.VOJAŠKI SPOPADI, KI SO SE ZAČELI V ČASU KLASIČNE HLADNE VOJNE

Že čisto na začetku hladne vojne, leta 1945, so se začeli bolj »vroči« konflikti, ki so, čeprav se ZDA in Sovjetska zveza nista nikoli neposredno in odkrito spopadli, trajale vse do konca hladne vojne. Prvi se je zgodil že takoj po koncu druge svetovne vojne. (Nećak, 1999)

6.1.KONFLIKT NA KITAJSKEM

V drugi polovici leta 1945, je Čankajšek, ljubljeneec in varovanec ZDA in zahodnega bloka, zapadel v hude vojaške težave na kitajskem, medtem ko je varovanec Sovjetske zveze Mao Zedong septembra leta 1945 zavzel severno Kitajsko in Mandžurijo. Ob koncu leta 1948 je kitajska Rdeča armada prešla v sklepno protiofenzivo. (Nećak, 1999)

1. oktobra, leta 1949, pa je kitajski komunistični voditelj, zgoraj omenjen Mao Zedong razglasil ustanovitev Ljudske republike Kitajske. Ta objava je končala obsežno in drago državljansko vojno med kitajsko komunistično partijo in Kuomintang (nacionalistična stranka), ki se je začela takoj po koncu druge svetovne vojne. Še pred drugo svetovno vojno so se pojavljali spori med obema stranema, vendar se nista, enako kot Sovjetska zveza in ZDA nikoli neposredno spopadli. Z ustanovitvijo Ljudske republike Kitajske, se je zaključil tudi dolg proces vladnih prevratov v tej državi. Čankajšek je moral konec istega leta zbežati na Tajvan. Tam je bil varen, saj je bil Tajvan v rokah zahodnega bloka. Zmaga in uspeh kitajske revolucije je bilo za ZDA zelo zaskrbljujoče dejstvo in je precej vplivalo na vmešavanje zahodnega bloka v dogajanjih – tudi vojaških (korejska in vietnamska vojna) v Jugovzhodni Aziji. (Milestones: 1945-1952 – Office of the Historian, b.d.)

a)



b)



Slika 12: (a) Mao Zedong (1893-1976), https://en.wikipedia.org/wiki/Mao_Zedong (b) Čankajšek (1887-1975), <https://www.onthisday.com/people/chiang-kai-shek>

6.2.KOREJSKA VOJNA

Korejska vojna je bila ena izmed šestih glavnih kriznih žarišč v času celotne hladne vojne (v Evropi so bila krizna žarišča: Nemško vprašanje (5.5), Avstrijsko vprašanje (5.6.), Tržaško vprašanje (5.7.); po svetu pa so bila krizna žarišča: Korejska vojna (6.2.), Vietnamska vojna (6.6), Kubanska kriza (9.2.)). Korejska vojna se je začela se je 25. junija leta 1950, ko je približno 75000 severnokorejskih vojakov prečilo 38. vzporednik, kot se imenuje meja med Demokratično ljudsko republiko Korejo na severu, ki jo je v tistem času podpirala Sovjetska zveza in Republiko Korejo na jugu, ki je bila pod zahodno oblastjo. (Korean War – Causes, Timeline & Veterans – HISTORY, 2023)

6.2.1.RAZLOG ZA VSTOP ZDRUŽENIH NARODOV V KOREJSKO VOJNO

Ameriški uradniki so bili prepričani, da ta vojna ni bil le spor med dvema nestabilnima diktaturama na drugi strani sveta, temveč so to videli kot prvi korak komunistov za prevzem sveta. Zaradi tega razloga številni vodilni nosilci odločanja niso mogli in želeli sprejeti možnosti nevmešavanja. To je tudi glavni razlog, zakaj se je ZDA vključila v to vojno. Takratni ameriški predsednik Harry Truman je na to temo dejal: »Če bomo Korejo pustili na cedilu, bodo Sovjeti nadaljevali in požirali en kraj za drugim.« Tako so Združeni narodi vstopili v vojno oktobra leta 1950. In ko je vojska Demokratične ljudske republike Koreje prodrla do južnokorejske prestolnice-Seul, so se ZDA pripravile na vojno proti samemu komunizmu. (Korean War – Causes, Timeline & Veterans – HISTORY, 2023)

6.2.2.POTEK VOJNE

Najprej je bila glavni cilj vojske ZN le obramba, poskušali so komuniste poriniti nazaj v Severno Korejo. Vendar jim je šlo veliko slabše kot zaveznikom, saj so bile njihove sile prestrašene, zmedene in pripravljene pobegniti iz borišča ob vsaki provokaciji, severnokorejske sile pa so bile odlično organizirane in izurjene. Poleg tega je bilo del vojne zelo suho in vroče podnebje, ki je povzročalo težave obema stranema, čeprav bolj južnokorejski strani, vojaki so bili včasih prisiljeni piti celo iz riževih polj pognojenih s človeškimi iztrebki, zato nikoli ni bila popolnoma izključena možnost kakšne črevesne bolezni. Do konca tega pogubnega poletja pa sta se ameriški predsednik Harry Truman in general Douglas MacArthur odločila, da bosta spremenila svoje vojne cilje in tako je vojna postala ofenzivna, cilj ZN je bil osvoboditev severa izpod komunističnega nadzora. Sprva je bila ta nova strategija uspešna in uspeli so poriniti severnokorejsko vojsko nazaj skoraj do Yala, ki je meja med Severno Korejo in Kitajsko, daleč čez 38. poldnevnik. Kitajce je začelo skrbeti in želeli so se zaščititi pred napadom ZN in razširitvijo korejske vojne na njihovo ozemlje, kar so imenovali »oborožena agresija na Kitajsko ozemlje.« Tako so poslali svojo čete, da bi pomagale severnokorejskim in potisnili so vojno nazaj, takratni voditelj Kitajske Mao Zedong pa je s tem tudi obvestil ZDA in Južno Korejo, da naj se držita stran od meje s Kitajsko, razen če želita z njo začeti vojno polnega obsega oziroma tretjo svetovno vojno. (Korean War – Causes, Timeline & Veterans – HISTORY, 2023)

6.2.3.SLEPA TOČKA KOREJSKE VOJNE

Leta 1951 so se začela mirovna pogajanja. Ker so za nekaj časa zastala sta se vojski še naprej borili ob 38. poldnevniku, prvotno mejo med Južno in Severno Korejo, do katere sta vojski Severne Koreje in Kitajske uspele potisniti Južno Korejo. Tu se je potem ustavilo, nobena stran se ni mogla prebiti prebiti čez mejo. Če bi pogajanja potekala nekaj časa prej, bi bilo prihranjenih ogromno življenj. (Korean War – Causes, Timeline & Veterans – HISTORY, 2023)

6.2.4.POGODBA S KATERO JE BIL DOLOČEN KONEC VOJNE

Obe strani sta bili pripravljene sprejeti mejo, takšno kot je bila prej, torej 38. poldnevnik, vendar se niso mogli odločiti kaj naj naredijo z vojnimi ujetniki. Končno so nasprotniki po več kot dveh letih pogajanj 27. julija leta 1953 podpisali premirje, v katerem so določili, da se lahko vojni ujetniki na obeh straneh sami odločijo ali bodo ostali kjer so, ali se bodo vrnili domov. Narisali so tudi novo mejo, ki je bila precej

podobna prejšnji, le da je Južna Koreja dobila 1500 kvadratnih milj ozemlja, ustvarili pa so nekaj več kot tri kilometre dolg pas, ki so ga imenovali demilitizirano območje in Severno in Južno Korejo ločuje še danes. (Korean War – Causes, Timeline & Veterans – HISTORY, 2023)



Slika 13: Zemljevid Severne in Južne Koreje in meja med njima, po korejski vojni.

<https://geoawesomeness.com/top-20-maps-charts-explain-north-korea/>

6.2.5. ŽRTVE KOREJSKE VOJNE

Ker korejska vojna traja le tri leta, sem predvidevala, da je v tej vojni število žrtev precej nizko, ko pa sem to podrobneje raziskala in izvedela, koliko žrtev je bilo v resnici, sem bila zelo presenečena. Izkazalo se je namreč, da je bila ta vojna izredno krvava, z več kot 5 milijoni padlih na obeh straneh, z zavezniki vred. Te žrtve sploh ne bi bile potrebne, če bi se ZDA in Sovjetska zveza nehali prepirati za države sveta, kot otroka za igračo, temveč bi se odraslo pogovorili in te težave rešili diplomatsko. A glede na to, kako različna sta si bila njuna ideološka prepričanja je težko verjetno, da bi katera od velesil to zmogla. Tako je več milijonov življenj civilistov in vojakov ugasnilo le zato, da se je meja premaknila za 1500 kvadratnih milj in ne da bi prišlo do kakršnekoli spremembe v načinu vodenja držav.



Slika 14: Spomenik padlim v korejski vojni, ki so ga postavili v Washingtonu D. C. v ZDA.

<https://www.youtube.com/watch?v=uAhJhijYBjg>

6.3. SUEŠKA KRIZA

Sueška kriza se je začela 26. julija leta 1956, ko je takratni egiptovski predsednik Gamal Abder Nasser nacionaliziral Sueški prekop, ki pa je bil sicer v lasti družbe *Compagnie universelle du canal maritime de Suez*, ki je delovala v skladu z britanskimi in francoskimi interesi. (Nečak, 1999)

6.3.1.ZAČETKI SUEŠKE KRIZE

Amerika in Velika Britanija Egiptu nista financirali gradnje Asuanskega visokega jezusa, kot so obljubili, če se Egipt ne bo nehal povezovati s komunistično Češkoslovaško in Sovjetsko zvezo. Na to odločitev se je zgoraj omenjeni egiptovski predsednik Gamal Abder Nasser odzval z razglasitvijo vojnega stanja na območju Sueškega prekopa in napovedal nadzor nad družbo, ki je imela takrat ta prekop v lasti, napovedal pa je tudi, da bodo cestnine, ki jo bodo ladje plačale, da bodo lahko prišle skozi, v roku petih let plačale gradnjo Asuanskega visokega jezusa. Po neuspešnih diplomatskih pogajanjih, sta se Velika Britanija in Francija zalo bali, da bi Nasser zaprl Sueški prekop, kar bi jima prineslo veliko škode, saj so jima po Sueškem prekopu ladje dovažale nafto iz Perzijskega zaliva. Na skrivaj sta pripravili vojaško akcijo, katere namen je bil ponovno zavzeti Sueški prekop in odstaviti Nasserja. Našli sta si odličnega zaveznika – Izrael. Izrael je bil nadvse pripraven zaveznik, saj se je Egiptu želel maščevati za Nasserjevo blokado Tiranske ožine (ob ustju Akabskega zaliva) in za številne napade komandosov na Izrael (med letoma 1955 in 1956), ki jih je egiptovska vlada podpirala. (Augustyn, b.d.)

6.3.2.POTEK BOJA ZA SUEŠKI PREKOP

26. oktobra leta 1956 je 10 izraelskih brigad vdrla v Egipt, porazilo egiptovske sile in napredovalo proti prekopu. Francija in Velika Britanija pa sta po svojem načrtu izraelskim in egiptovskim silam ukazali naj se umakneta iz prekopa in napovedali, da bosta posredovali in po ukazih Združenih narodov prekinili ogenj. Nato so se britanske in francoske sile 5. in 6. novembra še istega leta izkrcale v Port Saidu in Port Fuadu, ter začele zasedati območje Sueškega prekopa. Vendar so tej potezi nasprotovali Združeni narodi, sponzorirani s strani ZDA (deloma za boj proti grožnjam posredovanja s strani Sovjetske zveze) in hitro ustavili to anglo-francosko akcijo ter 22. decembra evakuirali britanske in francoske sile. Izraelske enote pa so se iz območja Egipta umaknile marca leta 1957. (Augustyn, b.d.)



Slika 15: Britanski in francoski vojaki v Port Saidu nadzorujejo množico.

<https://www.britannica.com/biography/Moshe-Dayan>

6.3.3.IZID SUEŠKE KRIZE

V bojih za Sueški prekop je umrlo približno 3200 ljudi in približno 5500 jih je bilo ranjenih, za talce so vzeli 6000 borcev. Iz te krize je Gamal Abder Nasser odkorakal kot junak za arabski in egiptčanski

nacionalizem. Tudi za Izrael se je dobro izšlo, ni si sicer priboril svobode prekopa, vendar je ponovno pridobil pravice do ladijskega prometa v Tiranski ožini. Velika Britanija in Francija pa sta nista imeli take sreče in sta zaradi sueške krize izgubili skoraj ves vpliv, ki sta ga imeli na bližnjem vzhodu. (Augustyn, b.d.)

6.4.POLJSKA VSTAJA

Stalinova smrt, 5. marca leta 1953 je bila velika prelomnica v svetovni zgodovini komunizma. Stalinovi nasledniki (prvi je bil Nikita Hruščov) so sprožili proces nadzorovane transformacije, saj so bile ključne značilnosti Stalinovega sistema, ki je temeljil na strahu in terorju brez primere nevzdržne. Na Poljskem in Madžarskem pod komunistično oblastjo se je to končalo z velikim izbruhom javnega nezadovoljstva. (Sasanka, b.d.)

6.4.1.ZAČETKI LOKALIZIRANEGA UPORA

Poljska je po Stalinovi smrti ukinila močno in tiransko ministrstvo za varnost, degradirala in aretirala njegove glavne predstavnike ter razglasila amnestijo za okrog 100.000 političnih zapornikov. Te spremembe so spodbudile ljude z željami po še bolj radikalnih reformah, vendar je bilo poljsko vodstvo v veliki večini sestavljeno iz Stalinovih pripadnikov, ki kakršnimkoli spremembam niso bili naklonjeni. Zato so se industrijski delavci v Poznanu, ki so želeli boljši življenjski standard (višje plače, nižje cene hrane, manj zahtevne delavne kvote) zbrali in 28. junija leta 1956 uprizorili stavko. Skozi mesto je korakalo okoli 30.000 protestnikov, ki so želeli kruh in svobodo, napadali so lokalne urade tajne policije in partijski funkcionarji. Naslednji dan pa je minister za obrambo Konstantin Rokossovski ukazal lokalnemu vojaškemu poveljniku, naj zatre upor. (Wallenfeldt, b.d.)



Slika 16: Delavci 28. junija leta 1956 protestirajo na ulicah in v rokah držijo plakat z napisom: »hočemo kruh«

https://en.wikipedia.org/wiki/1956_Pozna%C5%84_protests

6.4.2.VZPOSTAVITEV REDA V POZNANU IN ŽRTVE POLJSKE VSTAJE

Lokalni vojaški poveljnik je upošteval ukaze in v nekaj dneh je bilo ubitih nekaj manj kot 60 ljudi, več kot 200 ranjenih, v Poznanu pa je bil spet red. (Wallenfeldt, b.d.)

6.4.3.POSLEDICE VSTAJE

Lokaliziran upor, ki ni imel dovolj moči, da bi zdržal več kot le nekaj dni, je vseeno prepričal Centralni komite Poljske delavske stranke, da so potrebne spremembe v politiki. V naslednjih nekaj mesecih se je zgodilo veliko znotraj strankarskih sporov, Poljsko je obiskal Nikita Hruščov, sovjetska delegacija pa je prišla v Varšavo (od 19. do 20. oktobra leta 1956), nekaj časa je Poljski grozila sovjetska invazija, se je vse to uredilo s koncem revolucije na Poljskem, 21. oktobra leta 1956, ko je centralni komite Gomułko izvolil za prvega sekretarja partije. (Wallenfeldt, (b.d.))

6.5.MADŽARSKA REVOLUCIJA

6.5.1.ZAČETEK REVOLUCIJE

Oborožena vstaja proti nadzoru Sovjetske zveze na Madžarskem, se je začela 23. oktobra leta 1956 in se je zgledovala po Poljski, ki je izbruhnila nekoliko prej. Proteste so začeli študentje, protestirali pa so proti komunističnemu režimu in sovjetskim vplivom v državi. V odgovor so predstavniki komunistične partije na Madžarsko poslali oborožene enote in za novega premierja postavili Imreja Nagyja, ki je bil iz stranke odpuščen zaradi svojih kritik stalinistične politike. Namesto njega so na ta položaj postavili Mátyása Rákosija, ki je zrl podpiral Stalina. Do zamenjave je prišlo po Stalinovi smrti, ko je Stalina zamenjal Nikita Hruščov. (Turner, 2017)



Slika 17: Protestniki so razbili Stalinov kip.

<https://isaacnewtonacademy.org/sites/default/files/Hungarian%20Uprising%20PPT.pdf>

6.5.2.GLAVNI DOGODKI MED REVOLUCIJO

Na novo imenovani premier Imre Nagy si je prizadeval skleniti mir s Sovjeti ter jih je prosil, da umaknejo svoje oborožene enote iz Madžarske. Sovjeti so to 28. oktobra istega leta storili, a ko so odšli, je Nagy poskušal potisniti ta enopartijski upor naprej, začel izvajati reforme za svobodne volitve inkonec tajne policije. Kaplja čez rob za Hruščova pa je bil Nagyev govor po radiu, v katerem je naznanil, da bo Madžarska izstopila iz Varšavskega pakta, kar bi jo naredilo nevtralnno proti sovražnikom Sovjetske zveze. (Turner, 2017)

6.5.3.ZMAGA SOVJETSKE ZVEZE

1. novembra so se sovjetske čete vrnile na Madžarsko, 4. novembra pa so vdrle v Budimpešto, z namenom enkrat za vselej zadušiti vstajo. Nagy se je obrnil po pomoč k Združenim narodom, ki so se takrat spopadali s težavami na bližnjem vzhodu (Sueška kriza), vendar je bil glavni razlog, da jim niso pomagali zaradi prevelike tveganje za izbruh globalnega spopada s Sovjetsko zvezo oziroma tretje svetovne vojne. Sovjetom je bila zaradi velike premoči zmaga že zagotovljena in res, po dveh tednih so

ulični boji prenehali in Madžarska je bila spet pod vplivom Sovjetske zveze, Imreja Nagyja pa so leta 1958 usmrtili zaradi izdaje. Na njegovo mesto so postavili Jánoša Kádárja. (Turner, 2017)

6.5.4. ŽRTVE MADŽARSKE REVOLUCIJE

Zaradi izdaje je bilo aretiranih več tisoč Madžarov. 26.000 jim je bilo sojeno na madžarskih sodiščih, od teh 22.000 obsojenih in zaprtih, 13.000 interniranih in 229 usmrčenih. 200.000 pa jih je pobegnilo iz države. Med žrtvami pa je bilo približno 25.000 Madžarov in okoli 7000 sovjetskih vojakov. (Hungarian Revolution of 1956 – Wikipedia, b.d.)

6.6. VIETNAMSKA VOJNA

Vietnamska vojna, znana tudi kot druga indokitajska vojna, je eden od dveh »vročih« spopadov, ki sta se začela v hladni vojni in se potem nadaljevala v 2. del hladne vojne. A še preden začnem raziskovati vojno v Vietnamu, moram najprej raziskati predhodno dogajanje v tej državi in raziskati dogodke, ki so se tam zgodili v obdobju prve indokitajske vojne, pred začetkom vietnamske vojne 1. novembra leta 1955.

6.6.1. PREDHODNO DOGAJANJE V VIETNAMU

Francozi so Indokitajski polotok začeli osvajati že leta 1985, ki jo imenujemo tudi zlata doba kolonializma, nehala pa se je leta 1984, ko so Francozi popolnoma nadvladali nad tem ozemljem. Francija se je v svojih kolonijah bala vstaje ljudstva in je zato vladala s trdo kolonialistično roko. A prav zato so se oblikovala različna uporniška gibanja, najbolj pa je izstopalo uporniško gibanje Viêt Minh, ki ga je nadzirala vietnamska komunistična partija in sta ga financirali Kitajska in ZDA.

V letih 1944-1945 je Vietnam zasedla Japonska, ki pa je bila tako slab okupator, da so Vietnamci skoraj začeli pogrešati Francijo. Država je namreč zapadla v hudo lakoto. Privrženci Viêt Minha so napadli in zavzeli Japonska skladišča hrane in jo razdelili med ljudi, s čimer so postali izredno priljubljeni. Ko se je vojna končala in so Japonci odšli je v Vietnamu nastal t.i. politični vakuum, ki so ga pripadniki zgoraj omenjenega gibanja izkoristili in s podporo velike večine ljudstva prišli na oblast. Pridružilo se jim je še 600 japonskih častnikov, ki so jim pomagali opremiti in izuriti vietnamsko vojsko. 2. septembra leta 1945 je voditelj Viêt Minha, Ho Ši Minh razglasil neodvisno Demokratično republiko Vietnam. Te od zaveznikov ni nobiče priznal, saj so bili vsi mnenja, da je Indokitajski polotok še vedno pod oblastjo Francozov. Da pa bi preprečili nadaljnje odcepitevne težnje, je bilo v Vietnam potrebno poslati vojake. Ker Francozi niso imeli dovolj vojakov, so se zavezniki dogovorili, da dokler Francija ne uredi tega problema, bodo sever države zasedle kitajske, jug pa britanske čete. Kljub temu je zasedba Vietnama potekala zelo počasi in tako je vse niti pri vodenju države v rokah še vedno držal Viêt Minh. Francozi so prišli v Vietnam šele marca 1946 in pri tem izgnali vodstvo Viêt Minha. Začela so se pogajanja o mirni predaji oblasti Vietnamski vladi, vendar Francozi nove oblasti niso priznali in tej organizaciji ni preostalo nič drugega, kot da začne vojno proti Franciji.

Tako se je 12. decembra leta 1946 začela prva indokitajska vojna. Najprej so bili napadi redki in omejeni, saj je Viêt Minhu primanjkovalo orožja, vendar so se z razmahom hladne vojne stvari precej spremenile. Kitajska je leta 1950 kot prva država na svetu priznala Demokratično republiko Vietnam, s čimer je ta dobil svojega prvega zaveznika. To je v vojni veliko spremenilo, v Vietnam so skupaj z velikimi pošiljkami orožja začeli prihajati kitajski vojaški svetovalci, boji pa so se iz območja Vietnama razširili še na Laos in Kambodžo. V nekaj mesecih se je majhna vojska Viêt Minha spremenila v dobro organizirane, močne vojaške enote. Zahod je zaradi strahu pred širjenjem komunizma v Sajgonu razglasil marionetno državo Vietnam. Francozom je vojna začela uhajati iz rok in ker zadevam v državi niso bili več dorasli so se po pomoč obrnili k ZDA. Ta je na koncu pokrila kar 80 odstotkov vojnih stroškov. Vendar to Francozom na noben način ni pomagalo pri bitkah. Te so izgubljali drugo za drugo,

uspehi so bili zelo redki, saj se jim je sovražnik vedno izognil v tropske gozdove, kjer ga ni bilo mogoče izslediti.

Francoska kolonialna vojska in uprava sta se dokončno razbili maja, leta 1954, ko je vietnamska vojska zasedla Dien Bien Pho in pri tem zajela okoli 12.000 francoskih vojakov. V Ženevi so priredili mirovna pogajanja, kjer so:

- Vietnamu, Laosu in Kambodži podelili neodvisnost,
- sklenili, da bodo Vietnam razdelili na dva dela; severni del t.i. Demokratična republika Vietnam oziroma Severni Vietnam, ki je bil pod nadzorom komunističnih držav in južni del t.i. držav Vietnam oziroma Južni Vietnam, ki so jo nadzorovale kapitalistične države – predvsem ZDA,
- določili da bo meja med Severnim in Južnim Vietnamom potekala po 17. vzporedniku.

Vojna pa se je uradno končala 1. avgusta leta 1954. V obeh novonastalih državah je zavladala diktatura, državo Vietnam je vodil Ngo Dinh Diem (nekdanji kolonialni minister, Demokratično republiko Vietnam pa začetnik vstaje proti Francozom – Ho Ši Minh. Ta se ni nikoli sprijaznil z delitvijo države in ponavljal, da bo prišel čas, ko se bosta državi zopet združili. 26. oktobra leta 1955 pa se je država Vietnam preimenovala v Republiko Vietnam. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.6.2.ZAČETEK VIETNAMSKE VOJNE

Druga indokitajska vojna oziroma bolj znana kot Vietnamska vojna se je začela zaradi voditelja Republike Vietnam; Ngo Dinh Diem je bil katolik in zaprisežen protikomunist ter je na oblast prišel na precej nasilen način. Po prevzemu oblasti, pa je dal usmrtiti več tisoč komunistov in ostalih političnih nasprotnikov. Njegov največji politični nasprotnik pa je bila prepovedana opozicija Viet Cong – vojaško-politična organizacija, katere cilj je bil ponovno združenje obeh Vietnamov in osvoboditev Južnega Vietnama izpod kapitalistične oblasti. Veliko njegovih nasprotnikov (v veliki večini komunistov) je s pomočjo Severnega Vietnama pobegnili v gozdove in organizirala odpor.

Najprej so bili boji med vladno vojsko in pripadniki Viet Conga precej redki in se niso širili dlje od posameznih pokrajin. A to se je spremenilo januarja leta 1959 (že v drugem delu hladne vojne), ko je Severni Vietnam sprejel tajno resolucijo, v kateri je oboroženi odpor Viet Conga podprl in s tem so pripadniki te organizacije pridobili pravico izvajanja večjih vojaških operacij na tem območju. Hkrati pa se je odprla tudi znamenita Ho Ši Minhova pot, ki je vojaške enote Viet Conga oskrbovala s hrano, opremo in orožjem, kar je (jasno) naredilo Viet Cong zelo dobro oskrbovan, hkrati pa je bil skupaj s Severnim Vietnamom še motiviran, močen in odlično organiziran. Medtem pa je vladna vojska Južnega Vietnama pokala po šivih; korupcije skoraj ni bilo, s poveljniškim kadrom je bilo enako, tisti, ki pa je bil, ni bil dovolj sposoben, vojaki pa so bili zelo slabo plačani in nemotivirani. Tako Diemu ni preostalo drugega, kot da spet na pomoč pokliče njihovega najmočnejšega kapitalističnega zaveznika, ki bi rad vsaj toliko kot on iztrebil komuniste in to so bile (kakšno presenečenje!) ZDA. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.6.3.POTEK VOJNE

6.6.3.1.ZDA SE VKLUJUČI V VOJNO

Amerika je bila v hladni vojni glavna nasprotnica komunizma. Posebej kritična za njo so bila 50. in 60. leta, saj je korejska vojna precej obremenila ameriško vojsko, v 60. pa so jo enako ali pa še bolj obremenili neuspehi na Kubi in v Laosu, Sovjeti pa so kljub njihovem ostremu nasprotovanju zgradili Berlinski zid. Z Vietnamom ni kazalo nič bolje, zato je bilo nujno posredovati. Lyndon Johnson in takratni predsednik ZDA John F. Kennedy sta zelo cenila požrtvovalni protikomunistični boj Južnega Vietnama, vendar se je Kennedyju kljub temu zdelo bolje, da Vietnam svoje težave uredi sam. V zameno za njihov

požrtvovalni boj jim je pomagal z opremo, orožjem in denarjem, poslal pa je tudi več tisoč pripadnikov ameriške vojske, da bi Južnemu Vietnamu pomagali izboriti zmago. Od leta 1961 do leta 1963 pa se število ameriškega vojaškega osebja zelo povečalo, z 900 na kar 16.000. Učinkovitost te pomoči se je pokazala v bitki 2. januarja leta 1963, ko je 350 pripadnikov Viet Conga premagalo 1400 ameriških in južno-vietnamskih vojakov. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.6.3.2. ATENTAT NA DIEMA

Po Diemovih neuspehih na bojišču in v politiki je ameriška obveščevalna služba začela dvomiti o njegovih sposobnostih pregnati komunizem iz Vietnama. Verjeli pa so tudi, da bi zavoljo lastne oblasti sklenil pakt s Ho Ši Minhom. Zraven tega pa je v Južnem Vietnamu prihajalo do številnih bojev zaradi verskih nasprotij, ki so se končali z nekaj sto mrtvimi civilisti. Zato ni bilo nič čudnega, da so ZDA sredi leta 1963 začele razmišljati o zamenjavi vlade v Južnem Vietnamu. Kmalu so njegovemu ravnanju začeli nasprotovati tudi njegovi generali in šli celo tako daleč, da so začeli pripravljati državni udar. Ameriška CIA se je dokopala do njihovih namer in v nasprotju s pričakovanji vseh, je njihovo ravnanje celo materialno in denarno podprla. Do udara je prišlo 1. novembra leta 1963, ko so udarniki zajeli pripadnike osovražene režima, s katerimi sta bila tudi Ngo Dinh Diem in njegov brat Nhu. Oba so kmalu po zajetju na mestu ustrelili. Nato je nadzor nad državo prevzela vojska, ki pa ni sestavila dovolj močne vlade, zato je še nekajkrat prišlo do državnih udarov, dokler ni na oblast prišel Nguyen Van Thieu. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.6.3.3. RAZŠIRITEV VOJNE

Tudi v ZDA je prišlo do nepričakovane in nenadne zamenjave vlade, John F. Kennedy je bil namreč 22. novembra leta 1963 žrtev atentata, zamenjal pa ga je Lyndon B. Johnson, ki najprej vojni v Vietnamu ni posvečal posebne pozornosti, saj je bilo doma več problemov za rešiti. Vendar je prišlo do preobrata, ni nadaljeval Kennedyjevega načrta o vrnitvi 1000 vojakov v ZDA, temveč se je odločil poslati tja še več vojakov. Prvi večji incident med ZDA in severno vietnamsko vojsko se je zgodil, ko so severno vietnamski vojaki 2. avgusta leta 1964 prvič neposredno napadli ameriško ladjo s patrolnimi čolni. Dva dni pozneje je na istem območju prišlo do podobnega napada na katerega so Američani odgovorili z letalskim bombardiranjem. Čeprav se ta dva napada zdita nepomembna, sta v resnici ključna prelomna točka vietnamske vojne. Ameriški kongres je prav zaradi teh dveh spopadov namreč podelil moč, da uporabi vojaške sile, ne da bi prej napovedal vojno. Tako je Johnson v Južni Vietnam pošiljal vse več vojakov, leta 1964 jih je bilo tam že 16.500. Vendar to ni nič v primerjavi z vojaškimi silami Viet Conga. Te so namreč iz nekaj več kot 5000 vojakov v petih letih narasle na kar milijon pripadnikov (od leta 1959 do leta 1964).

Prav to povečevanje števila vojakov pa je povzročalo vse pogostejše spopade med Američani in pripadniki Viet Conga. Od marca leta 1965 do novembra leta 1968 so Američani na Severni Vietnam odvrgli kar nekaj več kot milijon ton raket in bomb. Neprestano so ciljali tudi na Ho Ši Minhovo pot, ki je delno potekala tudi čez Laos in Kambodžo, vendar bombardiranja te poti nikoli niso imela posebnega učinka, saj je pot potekala čez polja in gozdove ter izven ustaljenih komunikacij, tako da se je potek poti po potrebi lahko kadarkoli spremenil.

Kmalu so Američani prevzeli nadzor. Ker južno vietnamska vojna ni mogla več zagotavljati varnosti ameriškim letalskim bazam, so ZDA 8. marca leta 1965 v Južni Vietnam poslale še dodatnih 3500 marincev, kar je to vojno povzdignilo na popolnoma novo raven. Čeprav naj bi ameriški vojaki Južni Vietnam la branili se je njihovo število do decembra istega leta povečalo na le nekaj manj kot 200.000. Da bi do konca leta 1967 dosegli zmago, je njihov general William Westmoreland predstavil 3 točkenačrta za zmago:

1. Ameriška vojska in zavezniki so se obvezali, da bodo nehali izgubljati vojno.

2. Začeli bodo izvajati velike ofenzive, ki bodo upornike pregnale iz večjih mest in naselij ter jih porazile.
3. Ko bodo izvedli drugo fazo načrta, bodo izsledili in iztrebili svoje nasprotnike še v oddaljenih krajih in gozdovih.

Za pomoč pri izvajanju tega načrta so se ZDA obrnile na svoje zaveznike. Kanada in Združeno kraljestvo sta prošnjo zavrnila, medtem ko so bile Avstralija, Južna Koreja, Tajska in Filipini takoj pripravljeni pomagati.

6.6.3.4.OFENZIVA TET

Na praznični dan (prvi dan novega leta po vietnamskem lunarnem koledarju) 31. januarja leta 1968 so sile Severnega Vietnama in Viet Conga (skupaj nekaj več kot 80.000) začele obsežne vojaške operacije na območju Južnega Vietnama proti južno vietnamski, ameriški, avstralski, južno korejski in filipinski vojski. Njihov namen je bil uničiti ameriške vojaške postojanke in med civilisti zanetiti upor, ki bi iz tega ozemlja pregnal Američane in njihove zaveznike. Vsi napadi pa so potekali na enak način: napad se je začel z minometnim napadom, ki so mu sledile čete pripravnikov Viet Conga, oklepljene z vojaki iz Severnega Vietnama.

Napad na Saigon, Hue, Phu Bai, Cholon, Gin Dinh ter ostala pomembna mesta se je začel že v zgodnjih jutranjih urah. Najbolj sta bila na udaru Saigon in Hue; v Saigону letalska baza, predsedniška palača, mornariško poveljstvo, nacionalni radio in ameriška ambasada. Takoj po napadu so se razvili ostri boji med obema stranema, ki so se končali 7. marca leta 1968. V Hueju pa je e prvi dan 7500 vojakov severno vietnamske vojske in pripadnikov Viet Conga preplavilo obrambo, sestavljeno iz južno vietnamskih sil. Tem so se nato pridružile ameriške, ki so bile v 8 kilometrov oddaljenem Pha Bainu. Začeli so se 25 dni trajajoči krvavi spopadi, pri katerih so posegli tudi po topništvu in tankih.

Pomemben pa je bil tudi napad na ameriško bazo Khe Sanh, ki se je nahajala na skrajnem severu Južnega Vietnama. Napad se je sicer zgodil že deset dni pred ofenzivo Tet, zato je bil nekakšen uvod. Bazo so vojaki Severnega Vietnama in Viet Conga že po nekaj dneh po okoliških hribih tako obkrožili, da do nje po tleh ni bilo več mogoče dostopati in so jo lahko oskrbovali le iz zraka. Da se nebi ponovilo francoski Dien Bien Phu, je ameriška vojska bazi ves čas nudila pomoč in jih oskrbovala z letali, vendar to ni kaj dosti pomagalo, saj je njihov nasprotnik vsak dan v bazo obstreljeval z več kot 1000 granatami in raketami. Boji so se končali 8. aprila še istega leta.

Ofenziva se je zaključila 30. aprila leta 1968 in je imela zelo močan vpliv na vse vpletene strani. Severni Vietnam je v tej ofenzivi izgubil 111.179 vojakov, vendar bitka zanje ni bila izgubljena, saj so Američane iz podeželja pregnali v mesta in veliko podporo lokalnega prebivalstva. Južni Vietnam pa je bil sicer na zmagovalni strani, vendar je ofenziva Tet pokazala njegove slabosti, tamkajšnji civilisti so bili zgroženi in nemočni, zato po ofenzivi niso imeli nič zaupanja v vlado, kar je bil glavni vzrok za politično krizo. Tudi v ZDA ni bilko nič boljše, začeli so se spraševati, ali ima ta vojna sploh kakršenkoli smisel. V ofenzivi Tet so izgubili 16.000 vojakov ameriške vojske. Južni Vietnam je februarja v vojsko vpoklical 48.000 novih rezervistov, kar je povzročilo, da se je ameriška podpora še dodatno zmanjšala. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)



Slika 18: Južno vietnamske sile streljajo na severno vietnamske med enim izmed bojev v Saigonu.

https://gazette.com/opinion/reflections-on-the-50th-anniversary-of-the-tet-offensive-in-vietnam/article_f9438e65-cc35-598b-8d62-507dcc8faccb.html

6.6.4.ZAKLJUČEVANJE VOJNE

Sredi januarja leta 1968 je ameriški predsednik postal Richard Nixon, ki si je zadal končati to nesmiselno vojno med Severnim in Južnim Vietnamom. To je nameraval doseči s politiko Vietnamizacije; Američani naj bi postopoma umikali svoje enote iz Vietnama, medtem ko bi Vietnamci sami končali vojno in premagali komunizem. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.6.4.1.UMIKANJE AMERIČANOV

Leta 1971 so se iz Vietnama začeli umikati Novozelandski in Avstralci. Njim so sledili Američani, ki so si zadali nalogo, da do februarja še istega leta umaknejo 45.000 vojakov. Umikanje so pospešili protivojni protesti po državi in nenaklonjenost javnosti, do nadaljevanja vojne. Konec marca leta 1972 sta Severni Vietnam in Viet Cong sprožila »velikonočno« ofenzivo, v kateri so sočasno napadli iz Laosa, Kambodže in Severnega Vietnama, ter tako Južni Vietnam presekali na dva dela in ga hkrati oslabiti. Ofenziva se je končala 22. oktobra leta 1972 z zmago Američanov in Južnega Vietnama, ki pa sicer ni bila popolna, saj sta Severni Vietnam in Viet Cong vseeno zavzela nekaj ozemlja Južnega Vietnama in oslabila južno vietnamsko vojsko, s čimer si je Severni Vietnam izboljšal pogajalske možnosti na pariški mirovni konferenci, ki naj bi sledila. Konec leta 1972 so bile v ZDA predsedniške volitve in vsi vietnamski in ameriški politiki so trdili, da bodo končali vietnamsko vojno. Vendar jim ni šlo tako zlahka, kot so dali vedeti javnosti. Po številnih tajnih pogajanjih, na katerih so sodelovali Severni in Južni Vietnam ter ZDA, a se je kljub tem vojna nadaljevala, dokler ni ZDA izvedela desetdnevnega masovnega bombardiranja na dve gospodarsko pomembni severno vietnamski mesti in s tem zelo oslabila severno vietnamsko gospodarstvo. Januarja 1973 so vse tri sile podpisale pogodbo, ki naj bi končala vojno in je določila, da morata obe strani nehati izvajati bojne operacije, izpuščeni morajo biti vojni ujetniki in ameriške čete morajo oditi (edino zadnjega dela so se v celoti držali)

Vendar ta mir ni trajal dolgo, saj je Severni Vietnam njem videl le vir za doseg zmage, medtem, ko Viet Cong sploh ni upošteval določil pogodbe in je še naprej izvajal vojaške operacije. Tudi ZDA so začele groziti, da bodo posredovale, če bo Severni Vietnam napadel, vendar so se njihove grožnje izkazale za prazne. Mir je bil prekinjen januarja 1974, ko so severno vietnamske enote iz zasede napadle južno vietnamske vojake in jih 55 tudi ubile. Vojna se spet začela, vendar tokrat Južni Vietnam ni imel vojaške pomoči ZDA, naklonila pa mu je tudi manjšo denarno pomoč, tako da Južni Vietnam ni imel dovolj nafte in ostalih sredstev za nadaljevanje vojne. Nato je severno vietnamska vojska zasedala mesto za

mestom, medtem ko se ji je južno vietnamska, vedoč da nima dovolj moči lahko le umikala. Ko so severno vietnamski tanki prišli do predmestja Saigona, je južno vietnamska vojska že zdavnaj razpadla. Severno vietnamski tanki so streljali na ameriško letalsko bazo, zato so bili vsi leti prekinjeni in umikanje vojakov ameriške vojske, ki so še ostali je lahko potekalo le s helikopterji. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.6.5.KONEC VOJNE

Severno vietnamska vojska je svojo zadnjo ofenzivo izvedla 30. aprila 1965. Enote in tanki so iz predmestja začeli prodirati v njegovo notranjost. Odpor južno vietnamske vojske skoraj ni omembe vreden, saj je bil zelo majhen in predvsem nepovezan. Predsednik Južnega Vietnama Duong Van Minh je ob 10:24 razglasi predajo in prosil severno vietnamsko vojsko, naj ustavi napad, vendar ga ni poslušala. Nekaj čez enajsto so pred predsedniško palačo pripeljali severno vietnamski tanki in predsednik je bil aretiran. Ob 11:30 istega dne, pa je na predsedniški palači že visela zastava Severnega Vietnama in ob 15:30 je Van Minh po radiu razglasil konec Republike Vietnam. Tako se je končala 19 let in 180 dni trajajoča vojna. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.6.6.ŽRVE VIETNAMSKE VOJNE

V Vietnamu se je borilo kar 3 milijone ameriških vojakov, od tega jih 58.220 vojne ni preživel, 150.000 jih je bilo ranjenih, 21.000 pa je zaradi poškodb pridobljenih v vojni postalo trajnih invalidov. Točno število pogrešanih ameriških vojakov ni znano, 1200 pa jih je umrlo in njihovih trupel niso nikoli našli. Umrlo je tudi 220.357 vojakov, ki so služili južno vietnamski vojski in 1.170.000. jih je bilo na njihovi strani ranjenih. Najhujše pa je vojna prizadela Severni Vietnam. V času vojne je življenje namreč izgubilo 1.176.000. rednih vojakov vietnamske vojske in pripadnikov Viet Conga, 600.000 pa jih je bilo ranjenih. Še bolj pa so trpeli civilisti, v Severnem in Južnem Vietnamu ter v Kambodži in Laosu. V Severnem in Južnem Vietnamu skupaj je umrlo več kot 2 milijona civilistov, medtem ko jih je v Kambodži umrlo 300.000 in v Laosu še 200.000. (Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)

6.7.BLIŽNJEVZHODNA KRIZA

Je ena od vojn, ki se je začela že v času klasične hladne vojne in se nadaljuje še danes. Začela se je z ustanovitvijo Izraelske države (14. maj 1948), ko je zaradi tega prišlo do prvega izraelsko-arabskega spopada. Ta spopad so sprožili palestinski Arabci (ki so najštevilčnejši narod v državi), saj so bili zelo nezadovoljni s tako rešitvijo judovskega vprašanja in so poskušali s podporo okoliških arabskih in z orožjem spremeniti odločitev OZN, vendar so doživeli popoln poraz. Vojna je bila končana s premirjem leta 1949 in svoje domove je moralo zapustiti nekaj več kot milijon Palestincev in s tem se je postavilo tudi t.i. palestinsko vprašanje, brez katerega bližnjevzhodne krize ni mogoče rešiti. Zato so se na tem območju zgodili brezštevilni spopadi, ki se dogajajo še danes, toliko jih je, da če bi vsakega podrobno opisovala bi lahko napisala o njih celo knjigo. (Nečak, 1999)

7.ZAČETEK DRUGE FAZE HLADNE VOJNE IN NJEGOVE ZNAČILNOSTI

Druga faza hladne vojne je manj povezana s koncem druge svetovne vojne in se veliko bolj osredotoča na tekmovanje v oboroževanju – vojni avioni, raketni in protiraketni sistemi, nuklearne podmornice, vohunski sateliti in naprave za elektronsko vohunjenje, ustrezna protiorožja za vse razvita orožja, z velikim poudarkom na jedrskem oziroma atomskem oboroževanju. Med Nato paktom in Varšavsko zvezo, se je oboroževanje vseh vrst začelo razvijati že v t.i. klasični hladni vojni in doseglo tako pomembna odkritja na tehnološkem in vojaškem področju, da so privedla do zelo pomembnih znanstvenih odkritij, ki pa so vplivala na nadaljevanje hladne vojne v povsem novo in nepričakovano smer. Velesili sta namreč začeli tekmovati v osvajanju vesolja. Največ raket, ki so bile potem namenjene

pošiljanju ljudi v vesolje je imelo najprej namreč povsem drugačen namen, namenjene so bile za obstreljevanje in bombardiranje na Zemlji. Kar pa ne pomeni, da so se t.i. vroči spopadi (nekateri so se nadaljevali še iz klasične hladne vojne – vietnamska vojna in bližnjevzhodna kriza), nehali dogajati ali se prekinili. (Škrubej, 2008)

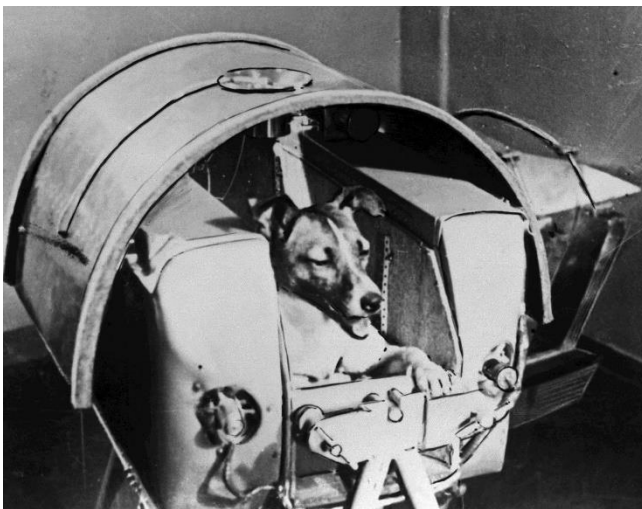
Tako sem ugotovila, da se je torej druga faza hladne vojne začela 4. oktobra leta 1957, ko so v vesolje sovjeti poslali prvi umetni satelit, Sputnik 1. Bil je velik le približno toliko kot žoga za na plažo; 58 centimetrov v premeru, težek pa je bil 83,6 kilogramov. Zemljo je obkrožil v 92 minutah. Zraven začetka vesoljske tekme med ZDA in Sovjetsko zvezo je bil tudi povod za to, da je ZDA ustanovila NASO (Nacionalna uprava za aeronavtiko in vesolje), saj je Američane ujel nepripravljen in tako osramotila cel narod, kar pa je postalo še huje, ko je Sovjetska zveza izstrelila še svoj drugi satelit in na njem prvo živo bitje v vesolje pred ZDA. (Bradley, 2019)

8.VESOLJSKA TEKMA

V tem poglavju bom raziskala pomembne dogodke tekme v vesolju. Kot sem omenila že zgoraj, se je vesoljska tekma začela, ko je Sovjetska zveza v vesolje poslala prvi satelit, kar je bilo 4. oktobra leta 1957.

8.1.V VESOLJE SOVJETSKA ZVEZA POŠLJE PRVO ŽIVO BITJE

Naslednji pomemben dogodek v obdobju vesoljske tekme se je zgodil 3. novembra leta 1957, ko so sovjeti v vesolje izstrelili svoj drugi satelit Sputnik 2. Tega so morali sovjetski inženirji načrtovati hitro, saj je želel takratni voditelj Sovjetske zveze Hruščov zahtevati let, ki bi sovpadal s 7. novembrom, obletnico boljševistične revolucije. Delali so po temu kar so se naučili iz Sputnika 1, le da so zdaj nameravali v satelitu poslati v vesolje psa. Nalovili so potepuške pse v Moskve, ter jih trenirali za polet. Najprimernejša se je za to izkazala psička Laika, ki pa je bila s tem sicer obsojena na smrt, saj v Sputniku 2 ni bilo dovolj kisika in hrane, da bi preživela več kot 1 teden. Laika je, ko je prišla v vesolje obkrožila Zemljo, kar je trajalo okoli 105 minut. Kmalu po tem je umrla, vendar so sovjeti te informacije prikrivali in javnosti sporočali, da je Laika še živa in da je živela še en teden po izstrelitvi. Po Laikini smrti je bil satelit Sputnik 2 v orbiti Zemlje še dve leti. Laikinih ostankov pa niso našli, saj je satelit, ko je opravil 2570 krat obkrožil orbito zgorel v atmosferi, ko je padel nazaj na Zemljo. (George, 2018)



Slika 19: Laika v svoji kapsuli, preden so jo poslali v vesolje.

<https://www.britannica.com/topic/Laika>

8.2.ZDA V VESOLJE POŠLEJEJO SVOJ PRVI SATELIT

Explorer 1 je bil odgovor ZDA, na sovjetska satelita Sputnik 1 in Sputnik 2. ZDA so ga zasnovale v le treh mesecih, mudilo se jim je, saj so se bali, da bi sovjeti pred njimi v vesolje poslali še kakšen predmet. V orbito so ga poslali 31. januarja, leta 1958. Explorer 1 je tehtal le 14 kilogramov, dolg pa je bil 2,03 metra. Da je enkrat obkrožil Zemljo, je potreboval 14, 8 minut, v enem dnevu-24 urah pa je Zemljo obkrožil 12,54 krat. Pri njem je bila zelo pomembna naprava na krovu, s katero je meril Van Allenove sevalne pasove, ki obdajajo Zemljo in so dobili ime po vodilnem znanstveniku te misije-Jamesu Van Allenu. Na Zemljo je prenašal podatke štiri mesece, dokler se mu niso izpraznile baterije, vendar je bil v orbiti še 12 let, dokler ni 31. marca leta 1970 on ponovnem vstopu v atmosfero zgorel. (EarthSky team, 2022)

8.3.USTANOVITEV NASE

Kot glavno gonilo za ustanovitev NASE (nacionalna uprava za aeronavtiko in vesolje) je bila izstrelitev Sputnika 1. ZDA so sicer takrat že imele izdelane lastne načrte, tega izziva niso mogle spustiti mimo. Sovjetski posegi v vesolje so tako spodbudili vesoljsko dobo, predvsem pa so dali nujnost ustanovitvi ameriške nacionalne vesoljske agencije. Tako so NASO ustanovili 1. oktobra leta 1958, ko je ameriški predsednik Eisenhower podpisal zakon o aeronavtiki in vesolju. Od takrat naprej NASA še vedno vodi večino ameriških vesoljskih raziskav. (NASA – Wikipedia, b.d.)

8.4.SOVJETSKA ZVEZA IZSTRELI PRVO VESOLJSKO PLOVILO, KI USPEŠNO PRISTANE NA POVRŠINI LUNE

Luna 2 je bilo vesoljsko plovilo, ki je kot prvo v zgodovini človeštva doseglo Luno. Sovjetska zveza je namreč že prej izstrelila Luno 1, vendar je ta svoj cilj zgrešila za približno 9.173 kilometrov. Luna 2 je do Lune potrebovala celih 36 ur in to po poti neposrednega vzpona. Luno 2je v vesolje izstrelila raketa, saj sama ni imela dovolj močnega pogona. Dva dni po izstrelitvi, pa se je zgodil prvi in edini obisk sovjetskega voditelja Hruščova v ZDA. ta se je tam pohvalil s svojimi dosežki in predsedniku ZDA Eisenhowerju podaril repliko sferične zastavice, plovilo Luna 2 je namreč na Luni odložilo sovjetska emblema v dveh kroglih. Replika krogle, ki jo je takrat dobil Eisenhower, je še danes shranjena v Eisenhowerjevi predsedniški knjižnici, v Abilene v Kansasu. (Mars, 2019)

8.5.PRVO ŽIVO BITJE KI GA JE V VESOLJE POSLALA NASA

Prvo živo bitje, ki so ga v vesolje poslale ZDA, je bil tudi prva velika opica v vesolju. Tako je šimpanz Ham (julij, 1957-19. januar 1983) v vesolje poletel 31. januarja leta 1961 na misiji Mercury Redstone 2. Da bi postal pripravljen na to misijo, so ga pripravljali od leta 1959. Izstreljen je bil iz vesoljske postaje na Floridi. Let ni potekal čisto gladko, saj je kapsula vmes izgubila nekaj kisika, vendar je Hama rešila njegova vesoljska obleka. Hamova kapsula je pristala v Atlantskem oceanu, njegova edina poškodba pa je bil zlomljen nos. (Ham (chimpanzee) – Wikipedia)

8.6.PRVI ČLOVEK V VESOLJU

12. aprila leta 1961 je Jurij Aleksejevič Gagarin, sovjetski kozmonavt prvi človek, ki je odpotoval v vesolje. Med poletom pa je 27-letni testni pilot in industrijski tehnik postal tudi prvi človek, ki je poletel

okoli Zemlje. Vesoljska kapsula s katero je poletel v vesolje se imenuje Vostok 1, za obkroževanje Zemljin orbite pa je rabil 89 minut, na nadmorski višini približno 462 kilometrov. Ko je Gagarin iz vesolja zagledal Zemljo so bile njegove prve besede: »Zemlja je modra!«, v času ko je obkroževal Zemljo pa je uspel reči le: »Let poteka normalno; dobro sem. Potem, ko je enkrat obkrožil orbito, se je v Vostoku 1 varno vrnil na Zemljo. Po objavi njegovega podviga, je Jurij Aleksejevič Gagarin takoj postal slaven po vsem svetu. Odlikovan je bil z redom Lenina in z nazivom Heroj Sovjetske zveze. Po vsej Sovjetski zvezi so postavljali njegove spomenike in po njem poimenovali ulice. (History.com Editors, 2020)



Slika 20: Jurij Gagarin, prvi človek v vesolj v svoji vesoljski opravi.

<https://science.howstuffworks.com/yuri-gagarin.htm>

Zmagoslavje Sovjetske zveze pa je bil velik udarec za ZDA, saj so te svoj prvi vesoljski polet načrtovale v maju leta 1961. Poleg tega je Jurij Aleksejevič Gagarin v Vostoku 1 obkrožil Zemljo, kar pa se je Američanom izmikalo vse do leta 1962, ko je Zemljo v Prijateljstvu 7 trikrat obkrožil John Glenn. Vendar je že pred tem Sovjetska zveza naredila nov preskok v vesoljski tekmi, saj je kozmonavt Gherman Titov v Vostoku 2, 2. avgusta leta 1961 17-krat obkrožil Zemljino orbito ter v vesolju preživel 25 ur, s čimer je postal prvi človek, ki je v vesolju preživel več kot en dan. (History.com Editors, 2020)

8.7.PRVI AMERIČAN V VESOLJU

Prvi Američan v vesolju je bil Allan Shepard. Letel je na vesoljskem plovilu Mercury, v kapsuli, ki jo je poimenoval Freedom 7, pa je bilo ravno dovolj prostora za eno osebo. Ta kapsula je bila izstreljena z raketo Redstone, ki je bila najprej, kot večino ostalih raket namenjena za vojaške potrebe. Na tem letu Shepard ni obkrožil Zemlje, vendar je šel le v vesolje in nazaj, zato je let trajal le 15 minut in pol, poletel pa je nekaj več kot 186 kilometrov visoko. (May, 2017)

8.8.GOVOR PREDSEDNIKA KENNEDYA, »IZBEREMO, DA GREMO NA LUNO«

Amerški predsednik John F. Kennedy, je 25. maja leta 1961 s svojim najbolj znanim govorom na univerzi Rice, navdihnil Američane in ta narod združil za misijo, ki še zdaleč ni bila gotova, s poletom na luno. To je storil z naslednjimi besedami: »Odločili smo se, da gremo na Luno v tem desetletju in počnemo druge stvari, ne zato, ker so lahke, ampak zato, ker so težke.« Obljubil jim je, da bodo na Luno še pred koncem tega desetletja poslali človeka in to obljubo leta 1969 tudi izpolnil. (Jones, 2022)

8.9.PRVA ŽENSKA V VESOLJU

Leta 1959 je skupina 13. ameriških ženskih pilotk, ki so jih poimenovali Merkur 13, želela priložnost postati astronautke in so se pripravile ter opravile enake treninge kot moški. Vendar je ideja o ženskih

astronavtkah sprožila velik odpor v NASI in v vojaškem poveljstvu, zaradi česar te ženske niso mogle postati astronautke. Ko je sovjetska vlada slišala za Merkur 13, so določili, da prva ženska v vesolju ne more biti Američanka, saj bi bila to žalitev sovjetskih žensk. Nikita Hruščov sicer ni imel interesa za uporabo žensk kot kozmonavtskih pilotov, vendar je veliko dal na propagandno vrednost sovjetske superiornosti nad ZDA, glede enakosti med spoloma. Tako je prva ženska, ki je poletela v vesolje postala sovjetska Valentina Tereškova, poletela pa je na krovu Vostoka 6, 16. julija leta 1961. Opravila je 70, 8-urni let in preden se je vrnila na Zemljo, jo je obkrožila 48-krat. (Women in space – Wikipedia, b.d.)

8.10.PRVI ČLOVEKV VESOLJU – ZUNAJ VESOLJSKEGA PLOVILA

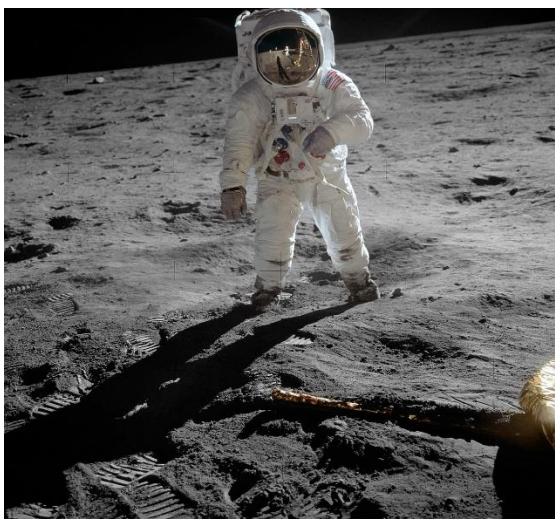
Sovjetski kozmonavt Aleksej Leonov, je bil prvi človek, ki je bil v vesolju zunaj vesoljskega plovila. Bil je pilot misije Voskhod 2, ki je bila del poskusa Sovjetske zveze, da doseže Luno pred ZDA. Aleksejev »sprehod po vesolju« se je zgodil 18. marca, leta 1965. Privezan na vesoljsko kapsulo je nekaj več kot 12 minut, preživel zunaj vesoljske kapsule. ZDA niso mogli trpeti, da je bila Sovjetska zveza s tem dosežkom pred njimi in jo je nekaj manj kot tri mesece pozneje dohitela, ko je »sprehod po vesolju« ponovil ameriški kozmonavt Ed White, ki je pozneje postal tudi ena izmed prvih žrtev vesoljske tekme. (O'Hare, b.d.)

8.11.PRVI ČLOVEK NA LUNI

Prvi človek, ki je stopil na Luno je bil Neil Armstrong. Besede, ki jih je izrekel tik po tem so ene najbolj znanih in so jih kasneje predvajali po celem svetu. Rekel je: »Majhen korak za človeka, velik skok za človeštvo.« 19 minut pozneje, pa se je Armstrongu pridružil še Edvin »Buzz« Aldrin, ki je tako postal drugi človek na Luni. Tretji član posadke, Michael Collins pa je ostal na krovu komandnega modula Columbia v lunarni orbiti, medtem ko je Armstronga in Aldrina do Luninega površja ponesel lunarni modul Eagle, ki ga je pilotiral Aldrin. (Apollo 11 crew | Royal Museums Greenwich, b.d.)

Vzleteli so 16. julija leta 1969 ob 9 uri in 32 minut, po tamkajšnjem času in čez štiri dni prepotovali 400.000 kilometrov do Lune. V lunarni modul Eagle sta se Armstrong in Aldrin vkrčala 20. julija ob 13. uri in 15 minut ter po treh urah pristala na Luni. Armstrong se je izkrcal 20. julija, leta 1969 ob 22. uri in 56. minut ter po lestvi splezal na lunina tla, 19 minut pozneje pa se mu je, kot sem omenila že prej pridružil še Aldrin.

Na luni sta zbrala lunarno kamenje, postavila ameriško zastavico in tablico z napisom: »Tu so ljudje s planeta Zemlja prvič stopili na Luno. Prišli smo v miru za vse človeštvo.« na kateri s bili tudi datum in podpisi vseh treh astronautov ter takratnega ameriškega predsednika. Na Luni sta bila 2 uri in 31 minut, medtem ko je njuno dogajanje po televiziji z Zemlje spremljalo na milijone ljudi. Nato sta se izstrelila nazaj do komandnega modela in po osmih dneh, treh urah in 18 minutah so pristali na Tihem oceanu, kjer sta jih pobrala helikopter in letalonosilka. Največjih časti je bil deležen Armstrong, ki je danes po vsem svetu znan kot prvi človek na Luni. (Apollo 11 - Wikipedija, prosta enciklopedija, b.d.)



Slika 21: Neil Armstrong na Luni.

https://en.wikipedia.org/wiki/Apollo_11

8.12.KONEC VESOLJSKE TEKME

Čeprav sta imeli ZDA in Sovjetska po pristanku prvega človeka na Luni, je splošno prepričanje je, da je vesoljsko tekmo zmagala ZDA, z uspešnim pristankom človeka na Luni. Sčasoma, ko so se razmere med velesilama otopile in se je hladna vojna končala, sta se ZDA in Sovjetska zveza dogovorili za sodelovanje v vesolju– gradnja Mednarodne vesoljske postaje, ki se je začela leta 1998. Simboličen konec tekme v vesolju pa se je zgodil 17. julija leta 1975, ko se je ameriški raketoplan Apollo priklopil na sovjetsko misijo Sojuz in posadki sta se pozdravili. Kljub temu, da se je takrat vesoljska tekma bližala koncu, je bil njen vpliv neizpodbiten. Ameriški zgodovinar je glede vesoljske tekme dejal: »Ne moremo pozabiti na kontekst hladne vojne ter na vso to dejavnost in navidezno eksistencialno grožnjo Sovjetske zveze. Kot zgodovinar, ki na to gleda s kontekstualnega vidika, vam lahko povem, da mislim, da se Kennedy ne bi zavezal, da bo šel na Luno, brez tekme med ZDA in Sovjetsko zvezo. Ali bi brez programa Apollo vesoljska tehnologija sploh napredovala do te točke, na kateri je danes? In če bi, kako hitro? Hladna vojna je pristanek na Luni postavila kot prednostno nalogo v Kennedyjevih mislih in njegova predanost temu resnično spreminja Ameriko in ameriško tehnologijo.« (Mann, 2022)

8.13.ŽRTVE VESOLJSKE TEKME

Med vesoljsko tekmo se je zgodilo tudi veliko nesreč, s smrtnimi žrtvami so se končale naslednje:

- 23. marec 1961; zaradi požara v višinski komori je umrl sovjetski pripravnik Valentin Bondarenko, prva smrtna žrtev vesoljske tekme.
- 31. oktober 1964; zaradi strmoglavljenja vadbenega letala je umrl ameriški pilot Theodore Freeman.
- 28. februar 1966; zaradi slabega vremena, sta med pristajanjem strmoglavila z vadbenim letalom in umrla ameriška pilota Elliot Glej in Charles Bassett, v programu Dvojčka 9.
- 27. januar 1967; zaradi požara med preizkusom vesoljskega plovila, so v programu Apollo 1 umrli Virgil "Gus" Grissom, Ed White in Roger B. Chaffee
- 24. april 1967; zaradi padca novega modela vesoljske kapsule – Sojuz 1, ki se ji ob vstopu v atmosfero padalo ni odprlo, je umrl sovjetski kozmonavt Vladimir Komarov.

- 5. oktober 1967; zaradi mehanske okvare krmiljenja kril v vadbenem letalu je strmoglavil ameriški pilot Clifton C. Williams v programu Apollo.
- 15. november 1967; zaradi okvare elektrike, ki je povzročila krmilne napake, je umrl ameriški pilot Michael J. Adams.
- 8. december 1967; zaradi strmoglavljenja vadbenega letala je umrl prvi afroameriški pilot Robert Henry Lawrence Jr.
- 30. junij 1971; zaradi napake v konstrukciji prezračevalnega sistema je začel uhajati kisik in umrli so vsi trije sovjetski člani posadke na Sojuzu 11, Georgij Dobrovolski, Viktor Pacajev in Vladislav Volkov. To so med hladno vojno edine človeške smrti, ki so se zgodile v vesolju (nad 100 kilometri). (List of spaceflight-related accidents and incidents – Wikipedia, b.d.)

9.POMEMBNI DOGODKI DRUGE FAZE HLADNE VOJNE

9.1.BERLINSKI ZID

Berlinski zid je najbolj prepoznavni simbol hladne vojne, saj deli na polovico Berlin, prav tako kakor je železna zavesa svet delila na zahodni in vzhodni blok. Čeprav je Berlin popolnoma na vzhodni strani Nemčije in je bil v času hladne vojne popolnoma obkrožen s sovjetskim sektorjem, je bil kasneje vseeno razdeljen na dva dela. Po letu 1961 pa Berlina nista narazen delili le dve različni ideologiji, vendar je Nemška demokratična republika zgradila tudi zid, ki se je kot grda kamnita kača vil čez glavno meto mesto Nemčije.

Leta 1949 sta bili uradno ustanovljeni novi Nemčiji. Socialistično Vzhodno Nemčijo je pretresala revščina in delavske stranke, kot odgovor na nove politične in gospodarske sisteme, ki so vladali v njej. Ker so ljudje iskali boljše življenje v Zahodni Nemčiji in je zato Nemški demokratični republiki primanjkovalo delovne sile, problem pa je bil tudi beg možganov, je Nemška demokratična republika zaprla mejo z Zvezno republiko Nemčijo in tako so ljudje začeli prečkati mejo, tam kjer je bil prehod bolj dostopen, torej v Berlinu. Tako je med letoma 1949 in 1961 mejo med Vzhodnim in Zahodnim Berlinom prečkal nekaj več kot 3 milijone državljanov Nemške demokratične republike. (Blakemore, 2019)

9.1.1.GRADNJA BERLINSKEGA ZIDU

V zelo zgodnjih urah 13. avgusta leta 1961, ko je večina prebivalcev Berlina še spalo, je Nemška demokratična republika na meji Vzhodnega z Zahodnim Berlinom začela graditi razne ovire in ograje, da bi zaprla prestop iz Vzhodnega v Zahodni del Nemčije. Zid je presenetil Nemce na obeh straneh Berlina in diplomatski uradniki in vojska z obeh strani so se kmalu začeli zapletati v razne prepire, vsi pa so se prepirali o isti stvari – o zidu. Čez nekaj časa je bil nekaj več kot 43 kilometrski zid čez Berlin končan. »Berlinski zid« je bil pravzaprav sestavljen iz dveh zaporednih zidov, ki sta bila ločena s t.i. trakom smrti in prekinjena s stražnimi stolpi. V »traku smrti« so bili lovski psi, čuvaji, mine, bodeča žica in druge različne ovire, ki so čakale na ubežnike. Vzhodnonemški vojaki so jih nadzorovali 24 ur na dan vseh 7 dni v tednu in imeli ukaz streljati na vse, ki bi poskušali prečiti zid. (Blakemore, 2019)



Slika 22: Berlinski zid okrog leta 1965.

<https://www.historyextra.com/period/cold-war/the-secret-history-of-the-berlin-wall/>

9.1.2.POSKUSI POBEGA V ZVEZNO REPUBLIKO NEMČIJO

Ljudje so seveda poskušali pobegniti, najprej tisti iz hiš tik ob zidu. Sčasoma so te hiše izpraznili in jih spremenili v utrdbe za zid. Veliko ljudi pa je poskušalo pobegniti tudi na bolj tvegane načine, z baloni na vroč zrak, skozi tunele, nekateri celo z vlakom. Med letoma 1961 in 1989 je nekaj več kot 5000 ljudem uspelo pobegniti. Okoli 140 pa jih ni imelo te sreče, saj so med prečkanjem zidu, v tem istem časovnem obdobju, izgubili življenje. (Blakemore, 2019)

9.1.3.PADEC BERLINSKEGA ZIDU

Nemci so proti koncu hladne vojne začeli velike proteste po vsej državi, saj so želeli odprto mejo med dvema Nemčijama. Meja se je dokončno odprla 9. novembra leta 1989, s podrtjem Berlinskega zidu. Pet dni pred tem, pa je bil v Vzhodnem Berlinu množični protest, ki se ga je udeležilo kar pol milijona ljudi. Zahodnonemški voditelji so najprej želeli pomiriti naraščajoče proteste s tem da so zrahljali mejo med Vzhodnim in Zahodnim Berlinom, kar je Vzhodnim Nemcem olajšalo potovanje, vendar se jezne množice niti s tem ni dalo pomiriti. Vzhodnonemška vlada se je na koncu le vdala in dala ukaz, naj spustijo mejo. Tako se je na tisoče in tisoče ljudi zlilo čez zid, slavili so in jokali, v prizorih, ki so jih obsijali po vsem svetu. Številni so na zid plezali pri Brandenburških vratih v Berlinu, hkrati pa so zid razbijali kar s krampi in kladivi. To je bil vrh leta 1989, ki je znano po hitrih in močnih spremembah, tako da bi mu lahko rekli tudi turbulentno leto. (Fall of Berlin Wall: How 1989 reshaped the modern world, 2019)

9.2.KUBANSKA KRIZA

Kubanska raketna kriza se je zgodila v oktobru 1962. Bila je zelo pomemben in nevaren dogodek v obdobju hladne vojne, saj ZDA in Sovjetska zveza nista bili še nikoli tako blizu jedrskemu spopadu. Na oblasti v Sovjetski zvezi je bil takrat Nikita Hruščov, v ZDA pa John F. Kennedy. Za krizo je bilo značilno, da je vključevala zelo veliko napačnih ocen in izračunov, precej pomembno vlogo pa so imeli tudi vohuni in tajne in napačne komunikacije med velesilama. Kriza se je odvijala na ravni Bele hiše in Kremlja, z relativno majhnim prispevkom ustreznih birokracij, ki so običajno in bi mogle biti tudi takrat vključene v zunanje-politični proces. (The Cuban Missile Crisis, October 1962 - History State Gov, b.d.)



Slika 23: Karikatura ki prikazuje Hruščova in Kennedy med zelo napeto kubansko krizo.

<https://alphahistory.com/coldwar/cuban-missile-crisis/>

9.2.1.ZAČETEK KUBANSKE KRIZE

Po neuspelem poskusu ZDA, da strmoglavijo Castrov režim na Kubi in medtem ko je Kennedyjeva administracija načrtovala operacijo Mongoose, je Nikita Hruščov poleti 1962 dosegel dogovor s takratnim kubanskim premierjem Fieldom Castrom o postavitvi sovjetskih jedrskih raket na Kubi, ki naj odvrne morebitne prihodnje invazije. Gradnja, ki se je začela pozno poleti naj bi bila tajna, vendar so ameriški obveščevalci med rutinskimi leti opazili kopičenje orožja na Kubi. Tako je 4. septembra ameriški predsednik John F. Kennedy izdal javno opozorilo pred vnosom ofenzivnega orožja na Kubo. Kljub njegovemu opozorilu, je ameriško letalo U-2 14. oktobra istega leta posnelo več slik, ki jasno prikazujejo lokacije jedrskih raket, ki se gradijo na Kubi.

9.2.2.REŠEVANJE KUBANSKE KRIZE

Da bi razrešil krizo, je ameriški predsednik John F. Kennedy poklical vse svoje najožje svetovalce, ki naj bi mu pri tem pomagali. Po dolgih in napornih sestankih, kjer so se nekateri zavzemali za zračni napad in uničenje raket, medtem ko so se drugi zavzemali za stroga opozorila Kubi in Sovjetski zvezi, se je John F. Kennedy odločil, da bo ubral srednjo pot. 22. oktobra leta 1962 je uvedel t.i. pomorsko karanteno Kube in postavil ameriške bojne ladje tako, da je popolnoma obkolil ta otok.

Še istega dne, torej 22. oktobra je Kennedy poslal pismo Hruščovu, da naj iz Kube umakne ofenzivno orožje v lasti Sovjetske zveze in razgradi raketne baze, ne glede na to, ali so že dokončane ali se še gradijo.

Tisti večer pa je po televiziji o dogajanju na Kubi obvestil tudi javnost. Ton, s katerim je govoril je bil strog, predsednikovo sporočilo pa je bilo nezmotljivo: »Politika te države bo, da vsako jedrsko raketo, izstreljeno s Kube proti kateri koli državi na zahodni polobli, obravnava kot napad Sovjetske zveze na Združene države, ki zahteva popoln povračilni odgovor na Sovjetsko zvezo.« je izjavil.

24. oktobra se je Hruščov na Kennedyjevo pismo odzval z izjavo, da je ameriška »karantena« Kube dejanje agresije in da bo kubanskim ladjam ukazano nadaljevati. Kljub temu so se v naslednjih dneh, torej 24. in 25. oktobra nekatere ladje obrnile in se vrnile nazaj v Sovjetsko zvezo, druge pa je zajela ameriška mornarica, vendar na njih niso odkrili nobenega ofenzivnega orožja, tako da so jim pustili

nadaljevati. Medtem pa so ameriški izvidni leti pokazali, da je večina raket na Kubi blizu operativne pripravljenosti. Ker ni bilo videti, da se bo kriza pomirila, so bile ameriške sile nameščene na DEFCON 2, kar pomeni da je vojna, v katero je vpleteno Poveljstvo strateškega letalstva, neizbežna. In tako je Kennedy 26. oktobra svojim svetovalcem povedal, da se zdi, da bo ameriški napad na Kubo za odstranitev sovjetskega orožja z nje, vendar je vztrajal, da je treba diplomatski poti dati malo več časa.

Tisto popoldne pa se je Kubanska kriza dramatično spremenila. Dopisnik ABC News je poročal Beli hiši, da se je nanj obrnil sovjetski agent in mu predlagal, da bi lahko dosegli dogovor in bi Sovjetska zveza umaknila rakete s Kube, če bi ZDA prisegle, da Kube ne bodo napadle. Medtem, ko so se v Beli hiši trudili oceniti veljavnost te ponudbe, je zvečer 26. oktobra Kennedy prejel Hruščovo pismo, ki je dvignilo spekter jedrskega holokavsta in predstavilo predlagano resolucijo, ki je bila izjemno podobna predlogu, ki ga je dopisnik ABC News povedal popoldne istega dneva. Ker je pismo prišlo zvečer, pomeni, da je bilo po Moskovskem času napisano sredi noči in ker je predlog prišel do Bele hiše dvakrat, lahko zaznamo težave v komunikaciji.

Naslednji dan, 27. oktobra je Hruščov poslal še eno sporočilo, v katerem je navedel, da mora vsak predlagani dogovor vključevati umik ameriških raket Jupiter iz Turčije. Istega dne pa je bilo nad Kubo razstreljeno ameriško izvidniško letalo U-2 in Kennedy ter njegovi svetovalci so se odločili, da se bodo pripravili za napad na Kubo in iskali morebitne preostale možne diplomatske rešitve ter ignorirali drugo Hruščovo sporočilo. (The Cuban Missile Crisis, October 1962 - History State Gov, b.d.)

9.2.3.ZAKLJUČEK KUBANSKE KRIZE

Ignorirati drugo Hruščovo sporočilo je bila zelo tvegana poteza. Generalni državni tožilec Robert Kennedy se je nato tajno srečal z veleposlanikom iz Sovjetske zveze Anatolijem Dobrininom v ZDA. Nakazal je, da ZDA vseeno nameravajo vrniti rakete iz Turčije, vendar to ne sme biti javni razlog za konec kubanske krize. Tako je naslednje jutro-28. oktobra leta 1962 Hruščov naznanil, da bodo sovjetske rakete razstavljene in odpeljane s Kube.

Tako se je kubanska kriza zaključila, vendar se je »karantena« Kube nadaljevala do 20. novembra 1962, ko je Sovjetska zveza strinjala, da iz Kube odstrani tudi svoje bombnike IL-28. Takrat so ZDA končale karanteno, ameriške rakete Jupiter pa so bile iz Turčije odstranjene aprila 1962. Po krizi sta Bela hiša in Kremelj ustanovila »Hotline«, to je neposredna telefonska povezava med njima.

Ko sta se velesili približali robu jedrskega spopada sta začeli ponovno razmišljati o tekmi z jedrskim oboroževanjem, kar je vodilo v k pogodbi o prepovedi jedrskih poskusov, ki sta jo velesili podpisali leta 1963. (The Cuban Missile Crisis, October 1962 - History State Gov, b.d.)

10.ZAKLJUČEK HLADNE VOJNE

Hladna vojna se je končevala postopoma. Glavni razlog za to je razkol v komunističnem bloku, ki je še posebej prišel do izraza v 60 in 70 letih, ko je prišlo do razkola med Sovjetsko zvezo in Kitajsko. Medtem pa so Japonska in še nekatere zahodne države postale vse bolj gospodarsko neodvisne. Posledično so se razvili vse bolj zapleteni mednarodni odnosi, manjše države pa so postajale vse bolj odporne na nagovarjanje velesil.

10.1.RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE

Ko je po Stalinovi smrti leta 1953 vodstvo Sovjetske zveze prevzel Nikita Hruščov, ki je začel uvajati določene spremembe. Najbolj izrazite so bile opuščanje Stalinovega kulta in stalinizma, gospodarske reforme in določene politične spremembe. Njegovi nasledniki pa so te spremembe za nekaj časa ustavili in se povrnili k popolnemu nadzoru partije nad državljanji. Leta 1985, pa je postal generalni

sekretar partije Mihail Gorbačov in uvedel obsežne gospodarske in družbene spremembe, ki jih predstavljajo gesla: glasnost, demokratizacija in perestrojka. Z Gorbačovimi reformami je bil ukinjen tudi Varšavski pakt, državam vzhodnega bloka pa je bil dovoljen neodvisen svoboden razvoj. Vendar so prav te reforme vodile tudi v težave. Med vzhodnimi državami so izbruhnili spori. Republike so druga za drugo razglasile neodvisnost in tako je Sovjetska zveza razpadla. Nekatere nove države so se po njenem razpadu povezale v Skupnost neodvisnih držav. (Plazar in Razpotnik, 2021)

10.1.1. GLASNOST (JAVNOST)

Uvedena je bila svoboda govora, ki pa je bila zelo pomembna, saj je spodbujala javne razprave, tudi o napah komunizma. (Plazar in Razpotnik, 2021)

10.1.2. DEMOKRATIZACIJA

Z vzpostavitvijo demokratične ureditve sta bila uvedena sta večstrankarski sistem in svobodne volitve. (Plazar in Razpotnik, 2021)

10.1.3. PERESTROJKA (PRESTRUKTURIRANJE)

Perestrojka je gospodarska reforma, ki je omogočila zasebno lastnino in tržno gospodarstvo, katerega cilj je bil, da bi bilo sovjetsko gospodarstvo močnejše in učinkovitejše. (Plazar in Razpotnik, 2021)

10.2. PADEC BERLINSKEGA ZIDU IN S TEM DOKONČNO KONEC VOJNE

Te spremembe, ki jih je uvedel Gorbačov in s tem pozneje tudi razpad Sovjetske zveze, so vplivali na ves vzhodni blok. Ljudje so začeli množično demonstrirati in zahtevati svobodo tiska, govora, zborovanj in gibanja ter svobodne volitve. V vzhodni Evropi je padeč komunizma potekal mirno, razen v Romuniji, kjer so zajeli in ubili diktatorja Nicolaeja Ceausescuja.

Padeč Berlinskega zidu leta 1990 je postal simbol hladne vojne in komunizma v Evropi. Hladna vojna pa se je uradno končala, ko so se v Parizu zbrale članice Konference o varnosti in sodelovanju, ki je danes Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. V Listini o novi Evropi (Pariška listina) so razglasile konec hladne vojne.



Slika 24: Padeč Berlinskega zidu leta 1989.

<https://edition.cnn.com/2019/11/07/europe/berlin-wall-fall-30th-anniversary-intl-grm/index.html>

11.ZAKLJUČEK

Hipoteza, ki sem si jo zastavila pravi, da se je hladna vojna začela leta 1917, ko je v Rusiji zmagala boljševistična revolucija, proti kateri so sile zahoda intervenirale. A ko sem to podrobneje raziskala sem ugotovila, da se hladna vojna takrat še ni mogla začeti. Hladna vojna je namreč stanje ne vojne ne miru, stanje nenehne napetosti, v tem primeru med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami Amerike, ter njunih blokov. To hipotezo moram torej zavreči, saj hladna vojna ne more trajati med vojno z orožjem, v tem primeru je to druga svetovna vojna. (Nećak, 1999)

Hipotezo: »2. del hladne vojne se je začel, ko so sovjeti prvo živo bitje poslali v vesolje.« pa sem si zastavila, ker se mi zdi, da je bilo prvo živo bitje v vesolju velika prelomnica v zgodovini odkrivanja vesolja in ker sem predvidevala, da so bila takrat finančna sredstva ZDA še vedno precej oslABLJENA od vseh vojn, v katere se je vključevala v klasični hladni vojni. Toda prvi del hipoteze moram zavreči, saj sem z raziskovanjem ugotovila, da se je druga faza začela že prej, ko so v vesolje izstrelili prvi umetni satelit. Ker danes v orbiti našega planeta kroži toliko satelitov, na kaj takega nisem pomislila, saj se mi sateliti v orbiti zdijo samoumevni. Drugi del pa se je izkazal za pravilnega v obeh primerih, saj so prvi satelit v vesolje res poslali sovjeti, prav tako kot prvo živo bitje. (Bradley, 2019)

Moja hipoteza pravi, da je bila kubanska kriza prelomni dogodek v hladni vojni. Po raziskovanju to lahko potrdim, saj je to dogodek, ki je človeštvo pripeljal skoraj na rob uničenja in je znan kot največji politični dogodek, kar jih je svet videl med tema vodilnima velesilama. Začelo pa se je tudi popuščanje napetosti, saj se Hruščov in Kennedy ves čas krize trudila jasno razumeti prave namene drug drugega, kar je tudi

razlog, da je bila med Belo hišo in Kremljem vzpostavljena t.i. »Hotline«. (The Cuban Missile Crisis as a Turning Point in USA and..., b.d.)

Zadnja hipoteza, ki sem si jo zastavila pred raziskovanjem je: »K zaključku hladne vojne je zelo veliko pripomogel Mihail Gobračov.« Ugotovila sem da je ta hipoteza resnična, saj je Mihail Gobračov s svojimi reformami bolj ali manj povzročil razpad Sovjetske zveze, ki je vodil v propad komunizma v Evropi in po večini sveta. (Plazar in Rzpotnik, 2021)

VIRI:

- History.com Editors. (2009). *Cold War: Summary, Combatants, Start & End* – HISTORY. Pridobljeno 17.2.2023 s <https://www.history.com/topics/cold-war/cold-war-history>
- History.com Editors. (2022). *Yalta Conference: Definition, Date & Outcome* – HISTORY – HISTORY. Pridobljeno 18.2.2023 s <https://www.history.com/topics/world-war-ii/yalta-conference>
- Beck, E. (2022). *Causes of the Cold War* – HISTORY CRUNCH – History Articles, ... Pridobljeno 18.2.2023, 19.2.2023 in 21.2.2023 s <https://www.historycrunch.com/causes-of-the-cold-war.html#/>
- The Potsdam Conference – The Cold War (1945-1989). (b.d.). Na *cvc.eu*. Pridobljeno 19.2.2023 s <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/55c09dcc-a9f2-45e9-b240-eaef64452cae/3c7c7657-10aa-41e0-b699-3c2c8ccae38e>
- Truman Doctrine (1947) | National Archives. (2022). *archives.gov*. Pridobljeno 22.2.2023 s <https://www.archives.gov/milestone-documents/truman-doctrine>
- Tassel, N. (2022). *What Was The Truman Doctrine | Speech, Communim Impact, Significance / ...* Pridobljeno 22.2.2023 s <https://www.historyextra.com/period/cold-war/what-was-truman-doctrine-speech-communism/>
- Nečak, D. (1999). *Hladna vojna*. Ljubljana: Modrijan
- Plazar, A. in Razpotnik, J. M. (2021). *Potujem v preteklost 9. Učbenik za zgodovino v 9. razredu osnovne šole*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
- Money Matters, an IMF Exhibit -- The Importance of Global (b.d.). Na *imf.org*. Pridobljeno 23.2.2023 s https://www.imf.org/external/np/exr/center/mm/eng/mm_dr_03.htm
- Osamangič, D. (2018). *70 let od Informbiroja - Zgodovina na dlani*. Pridobljeno 24.2.2023 s <https://zgodovinanadlani.si/70-let-od-informbiroja/>
- Svet_po_drugi_svetovni_vojni_-_3_-_Krizna_zarisca.pdf. (b.d.). Na *ucilnice.arnes.si*. Pridobljeno 25.2.2023 s https://ucilnice.arnes.si/pluginfile.php/457447/mod_resource/content/0/Svet_po_drugi_svetovni_vojni_-_3_-_Krizna_zarisca.pdf
- Milestones: 1945-1952 -- Office of the Historian. (b.d.). Na *history.state.gov*. Pridobljeno 25.2.2023 s <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/chinese-rev>
- History.com Editors . (2023). *Korean War – Causes, Timeline & Veterans* – HISTORY Pridobljeno 26.2.2023 s <https://www.history.com/topics/asian-history/korean-war>
- Augustyn, A. (b.d.). *Suez Crisis | Definition, Summary, Location, History, Dates ...* Pridobljeno 26.2.2023 s <https://www.britannica.com/event/Suez-Crisis>
- Turner, D. (17. julij 2017). *Hungarian Uprising Budapest (1956) switch* [Video datoteka] Pridobljeno 26.2.2023 s <https://www.youtube.com/watch?v=IPXi4DDLqLo>
- Sasanka, P. (b.d.). *Poznan Riots | The 1956 Poznan Uprising*. Pridobljeno 26.2.2023 s https://www.inyourpocket.com/poznan/the-1956-uprising-in-poznan_73837f
- Wallenfeldt, J. (b.d.). *Poznan | Facts, History & Interest | Britannica*. Pridobljeno 27.2.2023 s <https://www.britannica.com/place/Poznan>
- Hungarian Revolution of 1956 – Wikipedia (b.d.). Na *en.wikipedia.org*. Pridobljeno 27.2.2023 s https://en.wikipedia.org/wiki/Hungarian_Revolution_of_1956
- Vietnamska vojna – Wikipedija, prosta enciklopedija. (b.d.). Na *sl.wikipedia.org*. Pridobljeno 28.2.2023 s https://sl.wikipedia.org/wiki/Vietnamska_vojna#
- Škrubej, J. (2008). *Hladna vojna in bitka za informacijsko tehnologijo*. Ljubljana: Pasadena

- Bradley, M. C. (2019). Introduction - Sputnik and the Space Race: 1957 and Beyond. Pridobljeno 1.3.2023 s <https://guides.loc.gov/sputnik-and-the-space-race>
- George, A. (2018). *The Sad, Sad Story of Laika, the Space Dog, and Her One ...*. Pridobljeno 1.3.2023 s <https://www.smithsonianmag.com/smithsonian-institution/sad-story-laika-space-dog-and-her-one-way-trip-orbit-1-180968728/>
- EarthSky team. (2022). *1st US satellite – Explorer 1 – launched 64 years ago this week*. Pridobljeno 3.3.2023 s <https://earthsky.org/space/launch-of-explorer-1-jan-31-1958/>
- NASA – Wikipedia. (b.d.). Na *en.wikipedia.org*. Pridobljeno 3.3.2023 s https://en.wikipedia.org/wiki/NASA#Explanatory_notes
- Mars, K. (2019). 60 Years Ago: Luna 2 Makes Impact in Moon Race – NASA. Pridobljeno 3.3.2023 s <https://www.nasa.gov/feature/60-years-ago-luna-2-makes-impact-in-moon-race>
- Ham (chimpanzee) – Wikipedia. (b.d.). Na *en.wikipedia.org*. Pridobljeno 3.3.2023 s [https://en.wikipedia.org/wiki/Ham_\(chimpanzee\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Ham_(chimpanzee))
- May, S. (2017). *Who Was Alan Shepard? | NASA*. Pridobljeno 4.3.2023 s <https://www.nasa.gov/audience/forstudents/k-4/stories/nasa-knows/who-was-alan-shepard-k4.html>
- Jones, D. (2022). *JFK 'We Choose the Moon' 60th anniversary and U.S. space ...* Pridobljeno 4.3.2023 s <https://www.npr.org/2022/09/12/1122375097/space-exploration-jfk-we-choose-the-moon-speech>
- Women in space – Wikipedia (b.d.). Na *en.wikipedia.org*. Pridobljeno 4.3.2023 s https://en.wikipedia.org/wiki/Women_in_space
- O'Hare, M. (b.d.). *The first space walk - New Scientist*. Pridobljeno 4.3.2023 s <https://www.newscientist.com/definition/first-space-walk/>
- Apollo 11 - Wikipedija, prosta enciklopedija. (b.d.). Na *sl.wikipedia.org*. Pridobljeno 4.3.2023 s https://sl.wikipedia.org/wiki/Apollo_11
- Apollo 11 crew | Royal Museums Greenwich. (b.d.). Na *rmg.co.uk*. Pridobljeno 4.3.2023 s <https://www.rmg.co.uk/stories/topics/how-many-people-have-walked-on-moon>
- Mann, A. (2022). What Was the Space Race? Origins, events and timeline. Pridobljeno 4.3.2023 s <https://www.space.com/space-race.html>
- List of spaceflight-related accidents and incidents – Wikipedia. (b.d.). Na *en.wikipedia.org*. Pridobljeno 5.3.2023 s https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_spaceflight-related_accidents_and_incidents
- Blakemore, E. (2019). *Why the Berlin Wall rose—and how it fell*. Pridobljeno 5.3.2023 s <https://www.nationalgeographic.com/history/article/why-berlin-wall-built-fell>
- Fall of Berlin Wall: How 1989 reshaped the modern world. (2019). Na *bbc.com*. Pridobljeno 5.3.2023 s <https://www.bbc.com/news/world-europe-50013048>
- The Cuban Missile Crisis, October 1962 - History State Gov. (b.d.). Na *history.state.gov*. Pridobljeno 6.3.2023 s <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/cuban-missile-crisis>
- The Cuban Missile Crisis as a Turning Point in USA and... (b.d.). Na *bartleby.com*. Pridobljeno 6.3.2023 s <https://www.bartleby.com/essay/The-Cuban-Missile-Crisis-as-a-Turning-FKWFUPZVJ>